

โอสารศัพท์พหุธรรม หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร

— ๓ —

วันเสาร์ที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๑๔

ท่านสาธุชน ผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย !

การบรรยายที่เรียกว่าพูดกันวันเสาร์ในครั้งที่ ๓ ของภาควิสาชะบุนานี้
จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า **หลักปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตร** ดังที่ท่านทั้งหลาย
ก็ทราบกันอยู่เป็นอย่างดีแล้ว. สิ่งที่เราเรียกว่าหลักปฏิบัตินี้ เป็นคำกล่าว
อย่างรวบรัดเท่าที่ให้เรา จะต้องปฏิบัติอย่างไร, หรือว่าจะปฏิบัติให้ง่ายขึ้น
หรือสะดวกขึ้นอย่างไร. เพราะฉะนั้น จึงไม่จำเป็นจะต้องกล่าวไปหมด
ทุกแง่ทุกมุม จะกล่าวถึงแต่ส่วนที่มันเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติโดยตรงเท่านั้น.

สำหรับคำว่า “ศีลวัตร” บางคนก็เข้าใจแล้ว บางคนก็ยังไม่เข้าใจ;
ศีลวัตรก็คือ ศีล กับ วุต อย่างนี้ก็ได้, ศีลวัตร คือ ศีลกับวัตร อย่างนี้ก็ได้อีกเหมือนกัน.
แต่ในที่นี้อยากจะเล็งถึงศีลและวัตร รวมกันเป็น ๒ อย่าง : ศีลเป็นอย่างหนึ่ง วัตร
เป็นอย่างหนึ่ง.

คำว่า **วรูต** ในภาษาสันสกฤตหรือ **วตุต** ในภาษาบาลีนั้นมา แปลงเป็นไทย เรียกว่า **วัตร** หรือ **“พรต”**. **“ศีล”** ก็คือ **“ศีล”**. **“วัตร”** ก็คือ **“พรต”**. **พรต** ก็คือการบำเพ็ญพรต, **ศีล** ก็คือการบำเพ็ญศีล. **บำเพ็ญศีลและบำเพ็ญพรต** **ต่างกันอย่างไร?** คำว่า **“ศีล”** เราหมายถึง **หัวข้อสำคัญ ๆ ที่บังคับให้ต้องปฏิบัติ** คำว่า **“วัตร”** นั้น หมายถึง **เรื่องเล็กน้อยที่เกี่ยวกับศีลนั่นเอง**; หากแต่ถ้าไม่สำคัญ เท่ากับสิ่งที่เรียกว่าศีล ก็เลยเรียกว่าวัตร, แล้วก็ไม่บังคับเจียบขาดเหมือนกับสิ่งที่เรียกว่าศีล.

ทีนี้ อยากจะให้คิดนึกกันเสียสักหน่อยหนึ่งว่า **ทำไมจึงต้องพูดเรื่องศีลกัน** **อย่างนั้น?** ดูจะซ้ำซากน่าเบื่อหน่ายเต็มทีแล้ว. ถ้าท่านผู้ใดมีความรู้สึกอย่างนี้ ก็ขอให้เปลี่ยนความรู้สึกเสียใหม่. เดียวนี้ **มีสิ่งแสดงให้เห็นอยู่ชัด ๆ แล้วว่า รักษา** **ศีลกันจนตายก็ไม่ดี** หรือ **ไม่ได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของศีล**; รักษาศีลกัน **ทั่วไปก็ยังไม่ได้รับประโยชน์จากศีล**; แม้คนบางคนจะตั้งใจรักษาศีลจริง ๆ ก็ยังไม่มี **สิ่งที่เรียกว่าศีลโดยถูกต้องและสมบูรณ์ได้**. นี่พิสูจน์ได้ตรงที่ **ไม่ได้รับประโยชน์** **อันแท้จริงจากสิ่งที่เรียกว่าศีล**: คือเพียงแค่ได้รักษาท่านั้น. นี่จึงต้องพูดกันถึง **เรื่องนี้อีก** หรือบางทีจะต้องพูดอีกหลายครั้งหลายหนก็ได้ ให้เข้าใจจนถึงกับว่า **รักษาศีลแล้ว ก็มีศีลได้เต็มที**.

อีกทางหนึ่ง ก็ด้วยความมุ่งหมายว่า จะปรับปรุงให้ดีขึ้น : **การรักษาศีลยัง** **อยู่ในสภาพที่มั่งงายอยู่ก็มี** และอยู่ในสภาพที่ไม่มั่งงายก็มี; **ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ**. มันอยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นมาได้ ทั้งพวกที่กำลังมั่งงายอยู่ และทั้งพวกที่ไม่ **มั่งงายแล้ว** ก็ยังมีทางที่จะปรับปรุงให้ดีกว่านี้ : **กว่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้** เพราะ- **ฉะนั้นก็ต้องพูดเรื่องศีล**.

คนที่ยังมั่งงาย ก็ **รักษาศีลเป็นพิธี ครอบงำเท่านั้น**, **รักษาศีลเหมือนเครื่องจักร** **อย่างที่ว่าปากพูดได้ก็พูดไป** น้อยในฐานะที่ต้องปรับปรุงกันเป็นอันมาก. แม้บางคน

จะมีเจตนาดี แล้วก็ไม่งมงาย; แต่ก็ยังไม่อาจจะทำให้เป็นที่พอใจของตัวได้ ยิ่งระแวงนั้นระแวงน้อยเรื่อยไป, ฉะนั้นเราต้องพูดกันถึงเรื่องศีลกันอีกเรื่อย ๆ ไปก่อนโดยประสงค์ว่าจะให้เป็นรากฐานที่ดีของการถือพระศาสนาสืบต่อไป.

เดี๋ยวนี้ การปฏิบัติในทางศาสนา ยังไม่ดีจนเป็นที่น่าพอใจ เพราะว่ารากฐานอันแรกคือศีลยังไม่ได้ ที่นี้การที่จะมีสมาธิมีธรรมะสูงขึ้นไป จึงทำไม่ได้ เพราะรากฐานยังไม่ได้. และโดยเฉพาะคน สมัยปัจจุบันนี้มีอยู่เป็น ส่วนมากที่เป็น **วัตถุนิยมจัด** คือ **บูชาวัตถุ บูชาเรื่องทางเนื้อหนังมาก พวกนี้จะไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่าศีลเลย, หรือจะรู้จักก็รู้จักผิด ๆ.** ถ้าพูดให้ดีแล้ว ก็ไม่รู้จักมันแท้และมากกว่า คือเมื่อรู้จักผิด ๆ ก็มีผลเท่ากับไม่รู้จัก ฉะนั้นจึงถือว่าไม่รู้จัก.

คนพวกนี้ได้ยินเขาพูดกันว่า ที่วัดมีการรักษาศีล, หรือถ้าเดินผ่านวัดไป เขาก็มองเห็นว่า พวกโน้นเขารักษาศีลกันอยู่ แล้วก็รู้ว่ารักษายังไง? เพื่ออะไร? ก็เลยคิดว่าเป็นเรื่องมงายของคนหัวโบราณ ก็รู้เท่านี้ว่ารักษาศีลกันอยู่ รักษาศีลเพราะไม่มีอะไรจะทำ คิดไปเสียอย่างนี้ก็ได้. หรือเพราะว่า คนที่รักษาศีลทำอะไรไม่น่าดู; คนที่ **ไปรักษาศีลอยู่ในโบสถ์แต่ ๆ ก็ยังพูดเรื่องที่ไม่ควรพูด, หรือบางทีไปทำสิ่งที่ไม่ควรทำ** ให้ **โบสถ์นั้นเป็นตลาดสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขายอะไรกันก็มี;** ก็เป็นที่ดูถูกของคนสมัยนั้นขึ้นมาอีกอย่างหนึ่งด้วย. คนสมัยวัตถุนิยมจึงประณามว่า เรื่องของคนที่ถือศีลนี้ ไม่มีอะไรที่น่าสนใจ.

ด้วยเหตุผลทั้งหมดอย่างที่เราเล่ามานี้ ก็ล้วนแต่เป็นเครื่องแสดงว่า เราจะต้องปรับปรุงกันเสียที ให้การปฏิบัติเรื่องศีลวัตรนี้อยู่ในสภาพที่น่าพอใจพอใจ คือว่า คนผู้รักษาก็ได้รับประโยชน์ แล้วคนที่มองเห็นก็พากันเลื่อมใส หรือว่าอยากจะรักษบ้าง บ้านเมืองก็จะสุขเพราะว่าคนมีศีล.

ที่นี้ เราจะได้พูดกันเป็นข้อ ๆ ไปตามลำดับ :-

ศีลคืออะไร ?

ในข้อแรกนี้ ก็จะต้องพูดถึงคำว่า “ศีล” นั่นเอง คำว่าศีลหรือสิ่งที่เรียกว่าศีลนั้นคืออะไร ? ถ้าจะถือเอาตามหลักของภาษาตัวหนังสือ คำว่า “ศีล” นี้มีทางที่จะทำความเข้าใจเป็น ๒ อย่าง : ก็คือว่า โดยตัวหนังสือแท้ๆ คือตามตัวพยัญชนะแท้ๆ นั้นคำว่า **ศีล** หมายถึง **ความปกติ** หรือปกติภาวะตามธรรมดา. คำว่าศีลแปลอย่างนี้ : แปลว่าปกติ; แต่เนื้อความโดยอรรถะ, ส่วนอรรถะหรือ **เนื้อความ** นั้น **ถึงถึงข้อปฏิบัติที่ปฏิบัติแล้ว จะทำให้เกิดความปกติ.**

นี้เห็นได้ว่า มันเนื่องกัน โดยตัวพยัญชนะกับโดยอรรถะ ความหมายมันก็เนื่องกัน คืออยู่ที่คำว่า “ปกติ” เป็นส่วนสำคัญ. คำว่าศีลแปลว่าปกติ ถ้ากลัวว่าจะลืมกันก็ถึงคำว่า “ศีลาหรือหิน” เป็นเครื่องหมายลึ้มว่า : ศีลา หรือ ก้อนศีลา ก้อนหิน นั้นมันอยู่หนึ่งๆ เป็นปกติ, เป็นวัตถุมีความเป็นปกติ แต่เดี๋ยวนี้เมื่อมาเป็น “**ศีลของมนุษย์**” ของคน; ความหมายของความปกตินั้น ก็ไม่ได้หมายความว่า อยู่หนึ่งๆ นั้นแข็งเป็นตอไม้; แต่ **หมายความว่า ยังคงทำอะไรอยู่ทุกอย่างตามที่ควรจะต้องทำ, แต่อยู่ในภาวะปกติคือไม่เดือดร้อน, ไม่กระวนกระวาย ไม่ระส่ำระสาย, ไม่เดือดร้อน ไม่มีความสกปรกเกิดขึ้น, ไม่มีความกระวนกระวายเศร้าหมองอันใดเกิดขึ้น.**

นี้แหละ ภาวะปกติของคน. ถ้ามีภาวะปกติอย่างนี้ ก็เรียกว่ามีศีลโดยแท้จริงโดยสมบูรณ์. ผู้ใด **มีภาวะปกติทางกายทางวาจา** แสดงออกมา เห็นอยู่ชัดๆ ไม่มีเรื่องกระวนกระวาย ไม่มีความเดือดร้อนระส่ำระสาย ไม่สกปรก ไม่มีดมัว **นี้เรียกว่าคนนั้นมีศีล**; อย่างนี้ก็พอแล้ว. ส่วนเรื่องทางใจนั้น เขาก็อย่าเอามาพูดถึงกันนัก เพราะเรื่องศีลนี้ก็เอาแต่เพียงความสำคัญที่กายที่วาจาเป็นหลักก่อน ส่วนใจนั้นจะเป็นไปโดยอ้อม. ถ้ากายวาจาปกติ ก็ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า ใจก็ปกติเหมือนกัน; เพราะกายวาจาเป็นไปตามใจ ถ้าใจปกติ กายวาจาก็ปกติ. แต่พอพูดถึงเรื่องศีลแล้ว

ก็ให้วัดกันที่กาย วาจา คือแสดงออกทางภายนอกนั้นยังปกติ ไม่ไปกระทบกระทั่งใครเข้า, แล้วก็ไม่ได้ทำความเดือดร้อนให้แก่ตัวเองด้วย จึงเรียกว่าภาวะปกติ. คำว่า “ศีลสำหรับมนุษย์” มีความหมาย คล้ายกับคำว่า “ศีลสำหรับก้อนหิน” คือมีความเป็นปกติ.

ที่นี้ พอมาถึงโดยอรรถะ คือ โดยเนื้อความ หรือโดยความหมาย : คำว่าศีล หมายถึงระเบียบ ที่บัญญัติขึ้นไว้ สำหรับประพฤติกปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ที่เนื้อที่ตัว. พวกเราถือศีลกันอย่างที่เรียกกันว่า “ถือศีล” หรือถือระเบียบปฏิบัติ ที่จะทำให้เกิดภาวะปกติอยู่ที่เนื้อที่ตัว. นี้เรียกว่าเราถืออยู่โดยพุดินัย คือไม่ใช่เพียงเป็นตัวหนังสือ หรือเป็นคำบัญญัติอะไรเฉยๆ แต่เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติลงไปจริงๆ : มีการเคลื่อนไหว มีการกระทำลงไปจริงๆ.

ถ้าพูดโดยนิตินัย ศีลก็คือภาวะปกติ ซึ่งอยู่ที่ไหนก็ยังไม่รู้ ของใครก็ยังไม่รู้. แต่ถ้าพูดโดยพุดินัย ก็หมายถึงอยู่ที่บุคคลผู้นั้น ที่อ้างตัวว่ามีศีล, หรือว่าพยายามเพื่อจะมีศีล. นี้โดยภาษาหรือโดยคำพูด นี้ศีลมีความหมายอย่างนี้ : หมายถึงภาวะปกติ, และการปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมา.

ต้นเหตุแห่งศีล

บัดนี้ จะพูดถึงศีลนี้โดยต้นเหตุ หรือโดยการแต่งตั้ง. ตรงนี้ อยากจะพูดมากไปสักหน่อยเพื่อให้เห็นชัด ลึกลงไปถึงรากฐานของมัน : ถ้าจะพูดกันโดยการแต่งตั้งแล้วละก็ ศีลนี้มีได้ ๒ อย่างเหมือนกัน คือว่า ๑. ศีลโดยธรรมชาติแต่งตั้งบัญญัติ. แล้วก็ ๒. ศีลโดยมนุษย์แต่งตั้งหรือบัญญัติ.

ข้อ ๑. เมื่อพูดว่า **ธรรมชาติแต่งตั้งบัญญัติศีล** คนก็ไม่เข้าใจ, และบางคนก็ไม่เชื่อ หว่าพูดมากเรื่องมากราวไปเปล่าๆ. ที่จริงสิ่งที่เรียกว่า**ศีลที่ธรรมชาติ**

แต่งตั้งบัญญัติ มันเป็นสิ่งที่แท้จริงที่สุด และมันลึกลับ. ที่ว่าธรรมชาติบัญญัติ หมายถึงธรรมชาตินั้นแหละมีกฎเกณฑ์โดยธรรมชาติ : ว่าอย่างนั้นต้องเป็นอย่างนั้น, อย่างนั้นต้องเป็นอย่างนั้น; แล้วมันเฉียบขาด ไม่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมาอย่างมนุษย์, ไม่ต้องการอะไรอย่างมนุษย์.

ธรรมชาติก็คือธรรมชาติ ธรรมชาติคือของจริง ซึ่งมีตัวของมันเอง มีกฎเกณฑ์ของมันเอง เพราะฉะนั้นจึงมีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวลงไปว่า : ถ้าทำให้ผิดปกติ มันก็ต้องยุ่ง. ฟังดูก็น่าหวั่น **ธรรมชาติมันบัญญัติว่า อยู่ไปตามปกติแล้วกัน; ถ้าทำให้ผิดปกตินั้นก็ต้องยุ่ง ต้องเดือดร้อน ต้องระส่ำระสาย** นี่ธรรมชาติเขาพูดตรง ๆ ซื่อ ๆ อย่างนี้, เป็นกฎของธรรมชาติอย่างที่เราเรียกว่าเฉียบขาด, เป็นแนวเดียวสายเดียว, และสม่ำเสมอที่สุด; แล้วก็ยังเป็นว่า มนุษย์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตามใจมนุษย์ ฉะนั้นเขาของฉนั้นอย่างนี้. ฉะนั้นมนุษย์จะรู้หรือไม่รู้ก็ตามใจมนุษย์; ธรรมชาติไม่รับผิดชอบ. ถ้ามนุษย์รู้ผิด รู้ถูก รู้น้อย รู้มากอะไร มันก็มีผลเกิดขึ้นตามสมควรแก่การรู้และการปฏิบัติของมนุษย์คนนั้น ๆ. ฉะนั้น ดูให้ดีว่า ศีลขันธ์นี้ ธรรมชาติเป็นผู้บัญญัติ; หรือถ้าจะเรียกอีกทีหนึ่งว่าพระเจ้า : **พระเจ้าธรรมชาติเป็นผู้บัญญัติ และเป็นผู้ควบคุมด้วย.** ธรรมชาติเป็นผู้ควบคุมเอง; ฉะนั้นจึงไม่ว่าใครใคร่ จินยุดิธรรมที่สุด. ใครทำอะไรผิดกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ก็ต้องได้รับผลที่แน่นอนที่สุดและเฉียบขาดที่สุด.

พระเจ้าธรรมชาตินี้บัญญัติศีลอย่างบริสุทธิ์ อย่างไม่เข้าใครออกใคร แล้วก็ไม่มีการประโยชน์ได้เสียกับใคร; ฉะนั้นจึงอนุโลมตามธรรมชาติ หรือตามกฎของธรรมชาติอย่างเฉียบขาด แล้วก็ควบคุมโดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้รักษาความยุติธรรมที่สุด ขอให้ทุกคนพยายามนึกคิด พอให้เห็นลู่ทางแววของศีล ที่เป็นของธรรมชาติกันเสียก่อนพอสมควร แล้วจึงจะเข้าใจศีลอย่างที่มนุษย์แต่งตั้งหรือบัญญัติขึ้น.

ข้อ ๒. ศิลปินผู้แต่งบทหรือบทกวีนั้น มีหลายอย่างหลายชนิดหลายพวก หลายยุค หลายสมัย; อย่างนี้แล้วจะเอาความแน่นอนอะไรได้; แต่ถึงอย่างนั้นก็เถอะ ถ้ายังมีศิลปะหรือหลักของศิลปะที่ใช้เป็นแบบแผนแบบฉบับมาตั้งแต่เดิม ยืนโรงตายตัวอยู่ ถ้ามีศิลปินคนใดคนหนึ่งหมายความว่า ศิลปินได้อาศัยกฎของธรรมชาติ คืออนุโลมไปตามศิลปะของธรรมชาติ ที่ธรรมชาติบัญญัติไว้; อย่างนี้มันก็นั่นแน่แน่นอนว่า จะต้องมียุค มีประโยชน์ แล้วก็เป็นของจริงที่จะต้องรับรู้ หรือรักษากันไว้ด้วยดี. ฉะนั้น ศิลปะประเภทนี้ **มันมีมนุษย์บัญญัติ กับบัญญัติไปตามกฎของธรรมชาติ,** ตามเหตุที่มันเกิดขึ้นมาตามธรรมชาติ. ส่วนใหญ่ก็ได้แก่หลักใหญ่ๆ ที่ตรงกันหมดแทบทุกศาสนา ทุกยุค ทุกสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลานี้ก็คือศิลปะ ๕.

จะขอพูดข้ออีกครั้งหนึ่ง เรื่องศิลปะ ๕; เพื่อคนบางคนยังไม่เคยฟังว่า : **ศิลปะ ๕ นั้นเป็นแม่บทของศิลปะทั้งหลายทั้งปวง** ศิลปะอะไรจะมีอย่างไร ก็ต้องออกไปจากแม่บททั้ง ๕ นี้. เดียวมีข้อปลีกย่อยไถ่ลอกออกไป; นี่แหละมันจะมีการแตกต่างกัน ตัวแม่บทนั้นจะต้องตรงกัน; ส่วนฝอยนั้นก็ค่อยๆ ต่างกันไป. ฝอยมีมากขึ้นหลายชั้นๆ ความแตกต่างกันก็ย่อมต้องมี; ฉะนั้นอย่าไปเอาส่วนฝอยมาเป็นหลักมาเป็นที่ยึดถืออะไร. ขอให้เอาส่วนที่เป็นเนื้อแท้ตัวจริง หรือหัวใจของมันนั่นเป็นหลัก. ดังจะยกตัวอย่างคือ :-

ศิลปะ ๕ ข้อแรก ท่านห้ามประทุษร้ายชีวิตร่างกายของผู้อื่น. นั้นมันเป็นหลักที่ตายตัวลงไปว่า ประทุษร้ายชีวิตร่างกายของผู้อื่น. แล้วก็มีศิลปะย่อยๆ ที่อธิบายว่าผู้อื่นนั้นคืออะไร? ผู้อื่นคือคน ผู้อื่นคือสัตว์เดรัจฉาน ตัวใหญ่ตัวเล็ก แล้ววิธีประทุษร้ายนั้นคืออะไร? มีกี่อย่าง? มีองค์ประกอบอย่างไร? มีองค์ประกอบแล้วในกรณีไหนฆ่าให้ตายก็ได้? ในกรณีไหนฆ่าไม่ได้? หรือบางพวกก็ถือไปไหนทำนองที่ว่า ถึงอย่างไรๆ ก็ฆ่าสิ่งที่มีชีวิตให้ตายไม่ได้. บางพวก ก็ถือตรงข้ามว่า เมื่อมีเหตุผลสมควร ไม่เป็นการประทุษร้ายกันแล้ว ฆ่าก็ได้ไม่ขาดศิลปะ; อย่างนี้เป็นต้น. นี่ตัวบทมันมีใจความสั้นๆ ว่า : **ไม่ประทุษร้ายชีวิตร่างกายของผู้อื่น.**

ในแง่ของศีลธรรม ที่อธิบายตัวบทของศีลนี้ ก็มีต่าง ๆ กัน; ยกตัวอย่าง เช่นว่าสัตว์เลี้ยงที่แก่ชรา หรือว่าเจ็บป่วย เหลือกำลังที่จะเยียวยารักษาได้ อยู่ในสภาพ อย่างน่าทุเรศที่สุดมานานแล้ว. นักศีลธรรม พวกหนึ่งเขาจะมีความเห็นว่า ช่ามัน ไม่ได้ ต้องทะนุถนอมมันจนวินาทีสุดท้าย, มันจะเจ็บปวดทรมานเท่าไรก็ตามใจ เราเองจะลำบากเท่าไรก็ตามใจ, ช่ามันไม่ได้ พยายามรักษาไว้จนวินาทีสุดท้าย ให้มัน ตายของมันเอง. ส่วนนักศีลธรรมอีกพวกหนึ่งก็ว่า เราเห็นแก่มัน สงสารมัน อย่าให้มันทรมานมาก เราช่ามันให้ตายเสียทันที แล้วเราเองก็ไม่ลำบากด้วย มันก็ไม่ทรมานด้วย; อย่างนี้ถูกต้องกว่า. บัญญัติไม่ตรงกัน มันก็เกิดการเถียงกัน ระหว่างคนที่มีความเห็นต่างกันอย่างนี้.

ขอให้อยู่ตรงที่ว่า : คำอธิบายหรือฝอย หรือ คำขยายความอะไรนั้นมัน ต่างกัน : ทั้ง ๆ ที่ถือหลักเดียวกันว่า ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้อื่น แต่ก็มีข้อแม้ ข้อยกเว้น ข้อแตกต่าง อย่างนั้นอย่างนี้อีก, ฉะนั้นเมื่อเราตั้งใจว่า จะปฏิบัติศีลให้ดี ให้บริสุทธิ์ ให้ถูกต้องนี้ จะต้องทำอย่างไร เราจึงต้องพูดกันถึงเรื่องนี้ ให้เป็นที่เข้าใจ.

นี่ยกตัวอย่างมาเพียงให้มองเห็นว่า แม้นมนุษย์จะบัญญัติศีล ไปตามกฎเกณฑ์ ของธรรมชาติมีหลักใหญ่ ๆ ที่เป็นหัวใจตรงกันหมด; แต่ข้อปลีกย่อย หรือฝอยนั้น ตรงกันไม่ได้. แต่เราก็มองทางที่จะทำให้ความเข้าใจตรงกันได้อยู่มากเหมือนกัน โดยอาศัยปัญญา ความรู้ที่แหละจะช่วยได้; ฉะนั้นอย่าหลบลี้หลบลี้คางมาย รักษา ศีลแบบที่เรียกว่า ฆมกายเกินไป จนไม่รู้จะทำอย่างไร, จนตัวเองก็ไม่รู้ว่าศีล หรือไม่มีศีล ลังเลสงสัยไปหมด.

ศีลที่บัญญัติโดยมนุษย์ ก็มีหลายชั้นหลายอย่าง **อนุโลมตามความต้องการ** ของมนุษย์ไม่มากนักน้อย, **เพราะว่ามนุษย์มีใจลำเอียงและอยู่ใต้อำนาจกิเลส.** **ถ้าธรรมชาติ** เป็นผู้บัญญัติศีล **จะบัญญัติตรงเผงตามตัว ตามกฎธรรมชาติ.** ถ้ามนุษย์บัญญัติศีล จะบัญญัติไปตามความต้องการของตัว : เช่นอยากจะไปสวรรค์; ก็บัญญัติศีลว่า ทำอย่างไรจึงจะได้ไปสวรรค์; ส่วนธรรมชาติบัญญัติศีลแต่เพียงว่าอย่าให้ผิดภาวะปกติ; ไม่รู้ไม่ชี้เรื่องสวรรค์ ต้องการแต่ความเป็นปกติ. นี่คือข้อที่แตกต่างกัน.

ถึงแม้ว่า **มนุษย์จะบัญญัติศีลตามความต้องการของมนุษย์** ก็ไม่ได้ทั้งหลักของธรรมชาติไปเสียทั้งหมด; เพียงแต่ว่า เห็นแก่ความต้องการของมนุษย์ก่อน, ก่อนแต่จะเห็นกฎของธรรมชาติ; คือเห็นแก่ตัวก่อน ก่อนที่จะเห็นแก่ความจริง.

ที่มนุษย์บัญญัติ มนุษย์ก็ต้องรักษาควบคุมดูแล ให้มีการรักษาศีล; ฉะนั้นมันจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์เต็มไปหมด : บัญญัติในรูปของวินัย สำหรับภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ก็มี, บัญญัติในรูปกฎหมายของประชาชนคนทั่วไปก็มี; ล้วนแต่ว่ามนุษย์บัญญัติ แล้วมนุษย์ก็รักษาดูแลควบคุม. นี่เรียกว่าศีลโดยการแต่งตั้งของมนุษย์; ไม่เหมือนกับศีลโดยการแต่งตั้งของธรรมชาติ.

เมื่อเรารู้ตรงนั้นว่า : ธรรมชาติมันมีก่อน มีอะไรก่อน, มีหลักเกณฑ์ก่อนเสมอ มนุษย์มีมาทีหลัง, เป็นธรรมชาติเหมือนกัน แต่ว่ามาทีหลัง; เมื่อรู้หลักของธรรมชาติอย่างนี้ แล้วอาศัยหลักของธรรมชาตินี้เป็นเครื่องวินิจฉัยตัดสิน. ถ้าทำได้อย่างนี้ การบัญญัติศีลนั้นก็บริสุทธิ์เหมือนกับการบัญญัติศีลของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ไม่มีกิเลสที่เป็นเหตุให้เข้าข้างตัว. ถ้าลองเอาคนที่ไม่มีกิเลสอยู่ในตัวเข้าข้างตัวมาบัญญัติศีล เขาก็จะบัญญัติศีลคล้อยตามความประสงค์ของเขา มีช่องโหว่นั่นสำหรับให้หักเหลี่ยม หรือว่าให้แก้ตัวหรือเอาประโยชน์เข้าข้างตัวเอง.

ความมุ่งหมายของศีล

ที่นี้ เราจะมองให้เห็นชัดลงไปว่า : ศีลข้อที่ ๑ คือปาณาติบาต ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้อื่น ถ้าเราประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้อื่น มันก็เกิดขุ่นมัวทันที มีคนเดือดร้อน แล้วก็พาลจะหาเรื่องให้เดือดร้อนได้มากคน. ดูในส่วนที่คนเดือดร้อน คล้าย ๆ เป็นเรื่องของมนุษย์; แต่ดูในเรื่องของธรรมชาติ ธรรมชาติมันบอกว่า : นี่มันไม่ปกติไฉน, การที่ฆ่ากันเบียดเบียนกันนั้นไม่ใช่ภาวะปกติ. มนุษย์ก็อาศัยกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเพียงเท่านั้น แล้วก็บัญญัติเพื่อความไม่ยุ่งยากลำบากของตัวเองและผู้อื่น.

ที่จริงธรรมชาติไม่มารับรู้ชีวิตและร่างกายของบุคคลใด ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย มันต้องการความปกติอย่างเดียว. แต่พอมาถึงมนุษย์ มนุษย์มีการยึดถือว่า นั่นของฉัน นี่ของของฉัน นั่นของแก; นี่มันเป็นอย่างนี้ ก็เลยเริ่มผิดปกติขึ้นมาทีละเล็กละน้อย : นับตั้งแต่เริ่มยึดถือว่านี่ของฉัน นั่นของแก แล้วฉันอยากได้มากกว่านี้. บางทีฉันก็ไปเอาของแก หรือว่าฆ่าแกเสียเพื่อจะเอาอะไรของแกมา; อย่างนี้. หรือว่าโกรธขึ้นมามีว่า แกมันมาล่วงเกินฉัน ฉันก็ฆ่าแกเสีย อย่างนี้เป็นต้น. นี่มันเป็นความถูกชนิตที่ยึดมั่นถือมั่นด้วยกิเลส; แต่แล้วก็เป็นที่ไปตามกฎของธรรมชาติอย่างเดียวกันที่ว่า : พอผิดปกติแล้ว เป็นเรื่องยุ่งทันที, พอมีความผิดปกติแล้วเป็นมีเรื่องยุ่งทันที. ธรรมชาติต้องการให้ปกติ มนุษย์ก็อนุโลมตาม แต่ก็ไม่วายที่จะเห็นแก่ตัว.

ศีลข้อที่ ๒ คือ อทินนาทานที่ห้ามไม่ให้ประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของผู้อื่น นี่เราย่อมองแต่ว่า ไปลักไปขโมยอะไรอย่างเดียว, คือ **ต้องไม่ประทุษร้าย** ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นโดย **ทุกวิถีทาง**. เพราะว่าการไปประทุษร้ายทรัพย์สมบัติของเขานั้นมันผิดปกติ, มันสูญเสียธรรมชาติปกติ; และยิ่งเอามาเป็นของเราด้วยแล้วยิ่งยุ่งกันใหญ่; ผิดปกติมากไป เป็นกิเลสมากไป แล้วก็จะเห็นแก่ตัวมากขึ้น; ฉะนั้นมนุษย์ก็ทนไม่ได้เหมือนกัน จึงต้องบัญญัติศีลข้อนี้.

ศีลข้อที่ ๓ กาเมสุมิจจารา อภัยประทุษร้ายของรักของผู้อื่น

การที่เรามีจิตคิดประทุษร้าย หรือไปกระทำลงไป ด้วยการประทุษร้ายของรักของผู้อื่น มันผิดปกติ มันผิดสภาพปกติของธรรมชาติ; ฉะนั้นมนุษย์ก็ต้องยุ่งต้องวุ่นวายต้องเดือดร้อน.

ศีลข้อที่ ๔ ทวามุสวาทา นี่คือการละเมิดสิทธิอันชอบธรรม หรือทำผู้อื่นให้เสียสิทธิอันชอบธรรม โดยใช้วาจา; แยกออกไปเป็นการกระทำโดยใช้วาจา แยกออกไปจากที่เราใช้กาย. มันก็มีหลักอยู่ตรงที่ว่า มนุษย์มีปาก, มีปากก็ต้องพูด, แล้วจะพูดอย่างไร จึงจะไม่สูญเสียภาวะปกติของธรรมชาติ; ก็ต้องพูดในลักษณะที่ **ไม่ไปประทุษร้ายอะไรของใครเขา**. โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิอันชอบธรรม เขาควรจะได้อะไรมีอะไร; นี่เรา **อย่าไปใช้ปากทำให้เขาสูญเสียสิทธิอันนั้น** ทำให้เขาหลงปากของเรา แล้วเขาสูญเสียสิ่งที่เขาควรจะมีนั้น. การใช้ปากเป็นเครื่องมือทำให้เกิดปกติของธรรมชาตินี้ ต้องควบคุม; ฉะนั้น **ธรรมชาติต้องการที่จะควบคุมปากของมนุษย์** จึงมีกฎเกณฑ์อันนั้นขึ้น แล้วมนุษย์ก็ยอมรับ เพราะมันจริง.

ศีลข้อที่ ๕ ทวา สุราเมรยมัชชปมาทะ นี่ย่เอาตามตัวหนังสือว่า สุราเมรัย มันจะ ฉลาดนึกเดียว. ถ้าถือให้ถูกต้องเต็มตามสิกขาบทนี้ **ก็ต้องใช้คำว่า ไม่ประทุษร้ายศีลสมปฤติของตนเอง**. ศีลข้อที่ ๕ นี่ย่เอาไปพูดอย่างลูกเด็ก ๆ ว่า ห้ามดื่มสุราและเมรัย ต้องถือหลักว่า ศีลข้อที่ ๕ **นี้ห้ามการประทุษร้ายศีลสมปฤติของตนเอง**. ในตัวบทที่ว่า ห้ามดื่มสุราและเมรัยนั้น ก็ยังมีขยายความไว้ว่า : **อันเป็นที่ตั้งของความประมาท**.

เราอย่าเอาแต่สุราและเมรัย **อะไรเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ก็ต้องเอาทุกอย่าง** อะไร กินเข้าไป ทาเข้าไป สูบเข้าไป ดมเข้าไป หรืออะไร เข้าไป ก็ตามใจเถอะ, ทำให้สูญเสียสติสมปฤติ **ทำให้สูญเสียศีลสมปฤติ** ละก็ **ให้ถือว่ามันผิดศีลอันหมด**. สุราเมรัยมันดื่มทางปาก, เดียวนี้มีของที่สุดทางจมูก หรือว่าทางผิวหนัง หรืออะไรอีกมากมาย ที่เป็นพวกทำให้สูญเสียสมปฤติ.

ถ้าว่า ใจคอ, เราเรียกว่า “ใจคอ” หรือสติสมปฤตินี้ มันปกติ; นี่คือ
ธรรมชาติ. **พออะไรเข้าไปทำให้ใจคอผิดปกติ, สมปฤติผิดปกติ, สติสัมปชัญญะ
ผิดปกติ สูญเสียไปหมด; อย่างนี้เรียกว่าผิดปกติแล้ว ธรรมชาติไม่ต้องการแล้ว.**
ธรรมชาติที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับมนุษย์นี้ มันไม่ต้องการ; เพราะมันต้องการ
จะรักษาคุณภาพของความปกติ. มนุษย์ไปทำให้สูญเสียความปกติ ก็คล้ายๆ กับ
ธรรมชาติไม่ยอม; มันก็เกิดเรื่อง. เมื่อมนุษย์เรามองเห็นการรักษาคุณภาพความ
ปกติของธรรมชาติ ก็ยอมรับ กับบัญญัติศีลข้อนี้ แล้วให้ความหมายอย่างกว้างว่า :
**อะไรที่ทำให้สูญเสียสมปฤติแล้ว อย่าไปเกี่ยวข้องกับมันเข้า; ถ้าถืออย่างนี้จะถูกต้อง
และครบถ้วน.**

ไปดูหนังดูละคร มันก็สูญเสียสมปฤติ เช่นเดียวกับกินเหล้ากินของเมา
ก็เหมือนกัน; คือถ้าเรื่องละครนั้น มันทำให้เคลิบเคลิ้มไปอย่างใดอย่างหนึ่งละก็
สูญเสียสมปฤติไปแล้ว; ฉะนั้นจึงมีการทิ้งหัวตามพระเอกเลิกไปได้. นี่ก็เป็นความ
สูญเสียสติสมปฤติที่เห็นอยู่เป็นตัวอย่าง; แล้วก็ยังมียากกว่านั้น ฉะนั้นฤทธิ์เดช
ของหนัง ละคร ลิเกอะไรก็ตาม มันก็อยู่ในพวกที่ทำให้สูญเสียสติสมปฤติ จึงมีข้อ
บัญญัติห้ามไว้โดยศีลข้อนี้ โดยธรรมชาติ.

ที่นี้ มนุษย์ก็เข้าข้างตัว : ฉันทือศีล ๕ ฉันทไม่ได้ถือศีล ๘ ทำไมจะ
ห้ามไปดูหนังดูละคร อย่างนี้. **ที่จริงศีล ๕ ก็ห้ามอยู่แล้ว ว่าสังโฆประทุรวัธสมปฤติ
แล้ว ต้องห้าม.** ฝ่ายพวกถือศีล ๘ ก็คิดว่า เราถือศีลมากกว่าพวกถือศีล ๕ ;
หาว่าไม่ว่า **ข้อปลีกย่อยออกไปนั้น มันก็รวมอยู่ในศีล ๕ :** เช่นไปดูหนังดูละคร
ไม่ตัดทรงประดับประดาตกแต่งอะไรเหล่านี้ มันก็รวมอยู่ในคำว่า “ไม่ทำให้สติสมปฤติ
ผิดปกติ” ไปนั่นแหละ, เพียงแต่ถือให้มันมากเข้าให้เคร่งครัดเข้าเท่านั้น จึงขยาย
ออกไปถึงว่า ไม่ให้ประดับประดาตกแต่ง ไม่ให้เล่นหัวอะไรอย่างนี้; ผลสุดท้าย
ก็ไม่มากไปกว่าศีล ๕ โดยเนื้อความ.

ศีล ๕ เท่านั้นแหละ ขยายออกเป็นศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีลกร้อยก็พ้นก็ได้; ไม่มีการประทุษร้าย ๕ อย่างนี้ก็แล้วกัน ธรรมชาติมันไม่ต้องการ มันผิดปกติ มันสูญเสียปกติ.

ศีลข้อ ๕ ที่สำคัญที่สุด เพราะว่าคนเรา **ถ้าสูญเสียศีลสมบัติแล้วย่อมทำอะไรที่ไม่ควรทำได้ทั้งนั้นเลย.** เราไปคบอะไร ไปเสพอะไร ที่ทำให้สูญเสียศีลสมบัติแล้ว ก็เรียกว่าผิดศีลข้อนี้ก็แล้วกัน; อย่าทำเลย. สำหรับเหล่า ผู้ทำอะไรเหล่านั้นไปกินเข้าแล้ว มันเห็นชัดว่า สูญเสียสมบัติ. ไปดูหนังดูละครนั้น มันก็ทำให้สูญเสียสมบัติ, การลูบ การไล้ การทำให้หอมมัน มันก็ทำให้เสียสมบัติ, แล้วก็อีกมาก ที่ทำให้สูญเสียสมบัติความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่ถูกต้อง.

ถ้าถืออย่างนี้แล้ว ก็เป็นอันว่าปลอดภัยที่สุด, ถือศีลถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด. ถ้ามนุษย์เรา **ถือศีลโดยถูกต้อง** หรือ **โดยตรงต่อกฎของธรรมชาติ** นั่นแหละดี. เดียวนี้ถือศีลกันอย่างแหวกแนว : เพื่อเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์แก่ตัว; อย่างนี้มันไม่น่าจะถือ, มันไม่ปลอดภัย. เดียวก็จะทำให้ฟังให้ละเอียดลงไปในเรื่องนี้ ว่าแม้จะถือศีลจริง ๆ ถือศีลบริสุทธิ์, แต่ถ้าถือเพื่อเห็นแก่ตัวแล้ว ก็ไม่มีเศษอะไร แล้วก็ไม่ใช่เป็นศีลด้วยซ้ำไป; แต่ถ้าถือศีลเพราะเห็นแก่ปกติภาวะ คือความถูกต้อง ความยุติธรรม ความจริงแล้วละก็ นั่นแหละเป็นศีล.

คนโดยมาก ก็ถือศีลแบบเป็นการค้า ถือศีลเพื่อจะได้สวย ได้รวย ได้ไปสวรรค์; นี่ถือศีลแบบการค้า ไม่ใช่ถือศีลเพราะภักดีต่อตรงต่อความจริง ความถูกต้อง หรือความปกติ. นี่แหละ **ศีลโดยน้ำมือของมนุษย์นั้น มักเปื้อนอื้อโง่** ไว้ อย่างนี้เสมอไป; **ถ้าศีลโดยการแต่งตั้งของธรรมชาติแล้ว มันลุ่ม บิด ไวแน่นหนา** โกงกันไม่ได้.

นี้เราเหลือบตาตุศีล ๒ ชนิด ว่า **ศีลอันลึกซึ้ง** อันเป็นรากฐานนั้น ธรรมชาติเป็นผู้แต่งตั้งบัญญัติ **คือกฎของธรรมชาตินั่นเอง**. ส่วนกฎที่มนุษย์แต่งตั้งบัญญัตินี้มีหลายชนิดหลายระดับ โง่งเงนไปตามผู้มีอำนาจที่มาเกี่ยวข้อง, เดียวกันนั้น เดียวกันเช่นนั้น, มีกรณีนี้เหมือนกัน กรณีนี้เหมือนกันโน้น; แต่มันก็เป็นเรื่องปลีกย่อย; ส่วนเรื่องที่เป็นเรื่องเป็นหัวใจนั้น ก็ยกเว้นไม่ได้. เช่น **ศีล ๕ ประการนี้ไม่มีทางยกเว้น**; เว้นแต่เป็นเรื่องปลีกย่อยของศีลเหล่านั้นไปแก้ไขเอาตามสมควร บัญญัติให้เหมาะสมตามความประสงค์ที่จำเป็น หรือว่าเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย.

สถานะของศีลที่ว่าใหญ่โตแข็งแรงมั่นคง.

ว่าโดยสถานะแน่นแล้ว ก็มีศีลเป็น ๒ ประเภทได้เหมือนกัน; เพื่อให้เข้าใจคำพูดข้างต้นดีขึ้นอีก เราจะต้องมองดูศีลให้เป็น ๒ ประเภท ขึ้นมาอีกคู่หนึ่ง : คือว่า **ศีลที่เป็นประธาน** และ **ศีลที่เป็นองค์ประกอบ**. คือศีลประธานกับศีลประกอบ, นี้เรียกสั้น ๆ ง่าย ๆ.

๑. **ศีลประเภทที่เป็นประธาน** นั้น เด็ดขาดตายตัว อย่างตัวหัวใจของเรื่อง **ศีล ๕** อย่างนี้ เป็นศีลประธาน **เปลี่ยนไม่ได้ ทำให้ขาดไปไม่ได้**; ถ้าขาดไปแล้วก็ต้องเกิดเรื่อง คือจะต้องฉิบหาย **จะต้องมีความทุกข์**, ส่วนศีลประกอบนั้นขาดได้ แต่ถึงอย่างนั้นก็ไม่น่าดู ถึงไม่ฉิบหายก็ไม่น่าดู. ศีลที่เป็นประธานนี้เขาเรียกในบาลีว่า **อาทิพรหมจริยกา** คือ **เป็นอาทิพรหมจริย**, เป็นหัวข้อ เป็นเงื่อนไขต้นของพรหมจริย; ต้องเป็นประธานที่เจียบขาด อย่างปาฏิโมกข์เรียกว่าเป็นของที่ไม่ต้องให้มีปัญหาทันแล้ว. แต่ข้อปลีกย่อยนอกปาฏิโมกข์นั้น ก็ผ่อนผันได้ในบางกรณี แม้ขาดไปก็ไม่ทำให้เสียหายร้ายแรง; แต่มันไม่น่าดู.

ศีลประกอบ นั้นเรียกว่า **อภิสมัจจวิทยา** แปลว่า **ทำให้หน้าดูยิ่งขึ้น** : ให้มีอาจารย์หรือมารยาท ที่เป็นส่วนประกอบนี้ ทำให้หน้าดูขึ้น ดึ้น; นักเรียกว่าศีลประกอบ. เราถือศีล ๕ เป็นหลักเป็นหัวใจ แล้วก็ถือศีลประกอบอีกมากมายนับไม่ถ้วนนั้นแหละใช้ได้เต็มที่. **อย่าถือแต่ศีล ๕ แล้วคอยหาข้อหาโอกาสว่า : ถ้าไม่มีข้อห้ามไว้โดยเฉพาะแล้ว จะทำตามสบาย**; อย่างนี้เรียกว่าไม่มีศีลที่เป็นศีลประกอบ, มีแต่ศีลประธาน ไม่มีศีลประกอบ. เมื่อไม่มีศีลประกอบอย่างนี้ ไม่เท่าไรศีลประธานก็จะร่อยหรอลง จะรวนเรลง จะเหี่ยวแห้งลง. คือว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงมันอยู่ไม่ได้ โดยที่ไม่มีอะไรค้ำจุน, หรือว่าคอยช่วยประคับประคองอยู่ข้างๆ. ถึงเรื่องศีลนั้นก็เหมือนกัน : เมื่อมีตัวมันเองแล้ว ก็ยังต้องมีอีกส่วนหนึ่ง ที่ช่วยประคับประคองประกอบค้ำจุนอยู่ข้างๆ; แล้วก็มีศีลอภิสมัจจวิทยาให้หลายๆ เข้าไว้หลายๆ อย่าง.

แม้จะถือเพียงศีล ๕ หรือศีล ๘ ศีลอุโบสถ ก็พยายามให้มีศีลประเภทค้ำจุน หรือศีลประกอบหลายๆ อย่างนั้นเข้าไว้อีกด้วย : เช่นอย่าไปที่นั่น อย่าคุยกับคนนั้น อย่าอะไรกับคนนั้น มันจะช่วยประกอบกันเข้า แล้ว **ทำให้ศีล ๕ หรือศีล ๘ นับวิเศษขึ้น**.

ขอให้จำไว้ด้วยว่า ศีลนั้นมีทั้งศีลประธานและศีลประกอบ; เมื่อบริบูรณ์ดีทั้งสองอย่างละก็เรียกว่ามีศีล ใช้ได้ เป็นประโยชน์.

ผลของการรักษาศีล

ที่นี่ยากจะให้รู้จักศีลโดยส่วนใหญ่วางขวางออกไป โดยแจ้งเอาผลของการรักษาศีลเป็นเครื่องแบ่งประเภท; เพราะว่าศีลทั้งหลาย ที่ผู้รักษาศีลรักษากันอยู่นี้ แบ่งออกได้เป็น ๒ พวกใหญ่ๆ ว่า : **ศีลที่เป็นไปเพื่อวัฏฏะ** คือศีลที่รักษาเท่าไรอย่างไร ก็ยังทำให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารนี้; และ **ศีลอีกประเภทหนึ่งที่เมื่อรักษาแล้วจะพาออกไปนอกวัฏฏสงสาร.**

ศิลปะประเภทที่ ๑ ที่ยังคงทำให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสารนี้ คนชอบกันมาก, ทายกทายิกาทั้งหลายรักษาศิลปะประเภทนี้กันเป็นส่วนมาก. ที่เห็นง่าย ๆ เช่นรักษาศิลแล้วจะได้เกิดในสวรรค์; อย่างนี้ก็เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร; วณไปสวรรค์หมดกำลังเข้าแล้ว ก็กลับมามนุษย์. นี่ก็เรียกว่า เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะ **ไม่เป็นไปเพื่อค้ำทุกข์โดยสิ้นเชิง คือนิพพาน.** ศิลที่รักษากันอยู่โดยมาก ก็ว่าจะได้บุญแล้ว บุญจะช่วยให้สบาย ให้รวย ให้อะไร ตามที่เราต้องการนี้; แต่ว่าความต้องการของเราเป็นเรื่องในวัฏฏะทั้งนั้น : ให้สบายก็อยู่ในวัฏฏะ ให้รวยก็อยู่ในวัฏฏะ ให้ดีให้เด่น ให้มีอำนาจวาสนา ก็อยู่ในวัฏฏะ.

รักษาศิล เพื่อการมรรณโดยตรงก็มี คือที่ว่าตายแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์ที่เต็มไปด้วยการมรรณ. นี่รักษาศิลเพื่อการมรรณ, หรือแม้การมรรณในมนุษย์-โลกนี้ ก็มีความหมายอย่างเดียวกัน. คนนี้รักษาศิลเพื่อเวียนว่ายอยู่ในกองกิเลส เรียกว่ารักษาศิลเพื่อกิเลส, หรืออีกเลสเป็นเหตุให้รักษาศิล. เขาว่าจะรวย จะสวย จะดี จะเด่น จะมีเกียรติยศชื่อเสียงในท่ามกลางสังคมนี้ จึงรักษาศิล; ถ้าไม่เอาสิ่งเหล่านี้มาบอกมาหลอกมาล่อมาจ้างแล้ว คนเหล่านี้ไม่รักษาศิลแน่. นี่ก็รักษาศิลเพื่อให้มีผลดีแก่กิเลส ให้ได้การมรรณ ให้ได้เกียรติยศชื่อเสียง ให้เด่นในสังคม; อย่างนี้เขาเรียกว่า เป็นไปในวิสัยโลกียะทั้งนั้น จะเรียกว่าศิลปโลกีย หรือโลกียศิลปอะไรก็ได้.

พระพุทธเจ้าท่านเรียกด้วยถ้อยคำที่น่าสะอิดสะอื้นอีกคำหนึ่งว่า เป็น **โอปธิกา**, โอปธิกาแปลว่า **ประกอบอยู่ด้วยของหนัก**, ประกอบอยู่ด้วยความหนัก. ศิลชนิดนี้ต้องแบกไว้อย่างหนักจนน่าสงสาร ยังมีศิลปมากยิ่งขึ้นต้องแบกมาก ยิ่งต้องหนักมาก. **โอปธิกา แปลว่าเป็นไปกับด้วยอุปธิ, อุปธิ แปลว่าของหนัก**; รักษาศิลให้มันหนัก ให้มันแบก ให้มันมีเรื่องมาก มีเรื่องหนักอกหนักใจมาก เพราะรักษาศิล.

รักษาศิลให้ได้สวรรค์มานี้ มันก็หนักอกหนักใจแบบหนึ่ง, รักษาศิลเพื่อให้เกิดสวดยเกิดรวย มันก็หนักอกหนักใจไปแบบหนึ่ง; มันแบกสิ่งเหล่านี้ไว้

สำหรับจะเวียนว่ายไปในวัฏสงสาร. นี่ก็เรียกว่า ศีลที่เป็นไปเพื่อวัฏฏะ คือเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า **อาสวภูจันเีย**, อาสวภูจันเียะ แปลว่า **เป็นที่ตั้งแห่งอัสวะ**. ศีลชนิดนี้เป็นที่ตั้งแห่งอัสวกิเลส; เพราะรักษาศีลเพื่อจะเอากามเอากภ อารูปภ อรูปภ อะไรก็ตาม มันเป็นไปเพื่ออัสวะ เป็นที่ตั้งแห่งอัสวะ.

ศีลประเภท ๒ ไม่เป็นไปเพื่อวัฏฏะ แต่เป็นไปเพื่อวิวัฏฏะ คือออกไปเสียจากวัฏฏะ. ผู้รักษาศีลประเภทนี้ ไม่ได้รักษาศีลด้วยกิเลสใช้ให้รักษา. พวกแรกนั้นกิเลสมันใช้ให้รักษา; ส่วนพวกนี้สติปัญญาหรือโพธิ์ใช้ให้รักษา ว่าแกจงรักษาศีลเพื่อออกไปเสียจากการเวียนว่าย. เอาผลของศีลเพื่อส่งเสริมให้เกิดสมาธิปัญญา ไปสู่มรรคผลนิพพาน; ไม่ใช่รักษาศีลเพื่อจะเอาสวรรค์นิมาน เพื่อสวยเพื่อเริ่ดอรร้อย ซึ่งเป็นเหตุให้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะนี้.

ศีลอย่างนี้เป็นโลกุตรศีล โดยความมุ่งหมายหรือโดยการกระทำ **เพื่อจะออกไปนอกโลกหรือนอกวัฏฏะ**; ฉะนั้นเขารักษาศีลเพื่อให้ร่างกาย หรือตัวนี้พร้อมที่จะมีสมาธิปัญญา แล้วก็บรรลุมรรค ผล นิพพาน. ศีลอย่างนี้เรียกว่า **อโนปธิกา** หรือ **นิรูปธิกา** ไม่ประกอบไปด้วยของหนก ไม่แบกอะไรไว้; เป็นศีลที่ไม่ต้องแบก มันก็เลยไม่หนก เป็นศีลที่เบา. แล้วเป็น **อนาสวภูจันเีย** คือ **ไม่เป็นที่ตั้งแห่งอัสวะ ไม่ทำให้ปรารถนากาม ปรารถนาภ หรือ ปรารถนาอะไร**, ปรารถนาแต่ที่จะพ้นไปเสียจากกาม จากภพ จากทุกอย่าง. อย่างนี้เรียกว่าศีลของพระอริยเจ้า ตามแบบของพระอริยเจ้า เป็นโลกุตรศีลโดยความมุ่งหมาย.

อย่างแรกเป็นโลกียศีล คือว่าจะจมอยู่ในโลกด้วยความสนุกสนานสวยงามเริ่ดอรร้อย; **อย่างหลังนี้เป็นโลกุตรศีล** จะขึ้นมาเสียจากโลกโดยประการทั้งปวง.

นี่แหละผลของศีลมีอยู่ ๒ ประเภทอย่างนี้; แล้ว **คนส่วนมากที่รักษาศีลกัน ก็เป็นประเภทแรกทั้งนั้น**. นี่พูดไม่ต้องเกรงใจแล้ว; ไปดูเอาเองก็แล้วกัน

ว่ารักษาศิลจะเอากุศล. เอากุศลไปไหน? ไปเกิดในสวรรค์วิมาน หรือว่า ศิลนั้น จะช่วยให้รวย ให้สวย ให้ดี ให้เด่น ให้เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งบ้านทั้งเมือง. นี่รักษาศิลกันอย่างนี้ทั้งนั้น แล้วเป็น **ศิลปะเวียนวนอยู่ในวัฏฏะ**. อันที่จริง เราอาจจะทำให้มันกลมกลืนกันไปก็ได้

อยากจะขอบอกกล่าว ว่าคนที่เคยรักษาศิลแบบให้เวียนวนอยู่ในวัฏฏะนั้น **ควรไปจัดไปทำเสียใหม่** โดยมองให้เห็นจริงว่าเราไม่ต้องไปรักษาศิลรับใช้กิเลสอย่างนั้นเลย. เรา **รักษาศิลรับใช้อย่างบริสุทธิ์** แล้ว **เรื่องอื่น** เหล่านั้นมัน **ตามมาเอง** : เรื่องเกียรติยศชื่อเสียง เรื่องจะได้บุญไปสวรรค์ นั้นตามมาเองทีหลัง หรือมันไม่มาก็ตามใจ; เราเอาแต่ที่ถูกต้องที่แท้ไว้ ให้มีศิลปะที่แท้จริงไว้ แล้วมันไม่ไปไหนเสีย.

ขอให้สังเกตดูเถิด ถ้าเรามีศิลปะบริสุทธิ์ อย่าไปหวังเมตุนสังโยค **รักษาศิลให้บริสุทธิ์ อย่ารักษาศิลเพื่อเมตุนอย่างใดอย่างหนึ่ง** แล้วก็ เรื่องอันอื่น หรือเรื่องสกปรกเหล่านั้น มันก็จะตามมาเหมือนกัน ซึ่งเราไม่เอาก็ได้. เรื่องชื่อเสียง เรื่องเกียรติยศ เรื่องอำนาจวาสนา เรื่องความนับหน้าถือตาอันนี้ ไม่เอาก็ได้, หรือจะเอาก็ได้ ในเมื่อมันมีลักษณะที่สมควร. เราอย่าทำหัวทำอะไรเพื่อประโยชน์แก่กิเลสที่ใช้ให้เราไปทำ เช่นให้ได้ชื่อเสียง ให้ได้สวย ได้รวย ได้ดี ได้เด่น; เราไม่เอาอย่างนี้. เราทำให้ถูกต้องดีตามหลักที่แท้จริง ตามสติปัญญาที่ถูกต้อง; แล้วส่วนที่จะเป็นผลพลอยได้มาเป็นเรื่องเงินเรื่องทองเรื่องเกียรติเรื่องอะไรนั้นก็ตาม ให้ถือว่าเป็นของพลอยได้ จะเอาก็ได้ไม่เอาก็ได้; ถ้าต้องการ ก็เอาไปในทางที่ถูกต้อง.

รวมความว่า ถ้าอย่างไร ทายกทายิกาทั้งหลาย **จงรักษาศิลประเภทที่ไม่เป็นไปเพื่อวัฏฏะเถิด; แล้วผลอย่างที่ต้องการในแบบวัฏฏะนั้น มันก็มาให้ได้เหมือนกัน**; แต่จะต้องไม่มาทำให้เราสกปรกเศร้าหมองไปด้วย. ถ้าเรารับใช้กิเลสรักษาศิลที่เป็นไปเพื่อวัฏฏะไปตั้งแต่ต้นแล้ว มันสกปรก มันเศร้าหมอง มันหนัก

สิ่งที่เราเรียกว่า **ศีล** เป็นอย่างนี้ **โดยตัวหนังสือ** โดยพยานุชนะ **แปลว่า**
ปกติ ภาวะปกติ, **โดยความหมายคือระเบียบ** ที่เราจะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อให้
เกิดภาวะปกติ. ศีลนี้ที่แท้เป็นของธรรมชาติ ธรรมชาติได้แต่งตั้งบัญญัติไว้อย่าง
 ลึกลับ มนุษย์ทำผิดก็เกิดความผิดปกติ แล้วก็เกิดเดือดร้อน. มนุษย์พลอยผสมโรง
 บัญญัติศีลให้ชัดเจนรัดกุม เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ ดังนั้นจึงมีศีลหลายชั้น เช่นว่า
 ชั้นที่แปด ห้า ชั้นที่แปด ห้า ชั้นที่แปด ห้า ชั้นที่แปด ห้า ชั้นที่แปด ห้า ชั้นที่แปด ห้า
 ชั้นที่เป็นหัวใจ ชั้นที่เป็นประธาน ก็มี ชั้นที่เป็นของประกอบ ก็มี. เราควรจะให้ได้
 อย่าให้ศีลนี้จูงใจห่วงเวียนอยู่ในวัฏฏะ คือต้องเที่ยวไปในวัฏฏะ ไม่รู้จักสิ้นจกสุด;
 แต่ให้เป็นบันไดที่จะส่งเสริมไปในทางของนิพพาน. **นี่คือหลักการปฏิบัติเรื่องศีล**
 เกี่ยวกับตัวศีล ว่า ศีลนั้นคืออะไร? ศีลคือสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อดถอนตนออกมาเสีย
 จากวัฏฏะ.

ข้อต่อไป อยากจะพูดให้ครบเรื่องครบราว เมื่อพูดถึงสิ่งใดแล้ว ก็จะต้องพูดถึงเหตุของสิ่งนั้นด้วย. เหตุของการที่มนุษย์จะต้องมีศีลนี้ ใคร ๆ ก็พอจะมองเห็น โดยมองไปยังข้อที่ว่า ถ้ามนุษย์ไม่มีศีลแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร? ลองคิดดูอย่างตรงไปตรงมาว่า **ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้ว โลกนี้จะเป็นอย่างไร?** จะเห็นได้ทันทีว่าเป็นภาวะที่ทนไม่ไหว; **ตัวเองก็ทนไม่ได้** ของตัวเอง, เมื่อตัวเองไม่มีศีลนี้ ตัวเองจะทนไม่ได้ของตัวเอง : คือ **จะมีโรคทางวิญญาณ โรคบาป**

โรครกรรม โรคทรมาณจิตทรมาณวิญญาณ^๕ มากขึ้น ๆ จนตัวเองก็ทนไม่ได้ เพราะไม่มีศีล. สังคมก็ทนไม่ได้, สังคมรอบตัวเรา เขาก็ทนไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีล; มันจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้น ๆ, พอมากขึ้นจนสังคมทนไม่ได้ ก็ย่อมต้องหันหน้าเข้ามาปรึกษาหารือกัน เพื่อจะทำให้สังคมมีศีล.

พูดง่าย ๆ ก็ว่า **เพราะการทนไม่ได้ของเราเอง เราจึงต้องมีศีล. เพราะการทนไม่ได้ของสังคม สังคมก็ต้องมีศีล.** นี่เป็นอำนาจมาจากธรรมชาติที่เร้นลับที่สุด. ฉะนั้น จึงขอรับรองว่า อย่าดูถูกศีล. คนสมัยใหม่ที่ก้าวหน้าไปทางวัตถุนิยมมากมายแล้วนั้น อย่าเพ้อดูถูกศีล ดูหมิ่นศีล; **ความไม่มีศีลนั้นจะพาไปลงนรกกลงเหว** ลงไปสู่ฐานะที่ไม่น่าปรารถนา. แม้จะสวยงามหรูหราอย่างไร มันก็สกปรกเศร้าหมองอยู่ในภายใน ไม่มีความสุขเลย. ฉะนั้น เอาเป็นว่า ความทนไม่ได้ของบุคคลแต่ละคน และความทนไม่ได้ของสังคมทั้งหมดนี้ ทำให้โลกนี้ต้องมีศีล. เราทนไม่ได้ เราก็คงต้องมีศีล; เมื่อทุกคน ๆ มีศีลแล้ว โลกนี้ก็มีศีล สังคมก็มีศีล.

อาจมีปัญหาสอดขึ้นว่า : **ทีนี้ เวลานั้นเป็นอย่างไร ?** เวลานั้นก็ยังมีศีล **อยู่บ้าง** อย่างน้อยก็มีศีลที่เป็นไปเพื่อวิภูฏะ อยากดี อยากเด่น อยากเป็นที่นิยม นับถือเคารพรักใคร่ เราก็มียศ. แม้จะมีศีลเพียงเท่านั้นขนาดนี้ ก็ยังทำให้พอทนได้ พอให้โลกนี้ทนกันอยู่ได้, สังคมก็ทนกันอยู่ได้; ไม่เดือดร้อนมากเกินไป พอเป็นอยู่ได้เพราะมีศีลที่เป็นไปเพื่อวิภูฏะนี้ก็ได้อ. **แต่ถ้าให้ดีกว่านั้น ละก็ ต้องมีศีลที่แท้** **ทวิสุต** : รักษาศีลเพื่อศีลกัน **อย่ารักษาศีลเพื่อตัวกู**; นี่จะดีกว่า. รักษาศีลเพื่อตัวกูนั้น ก็เลสมันใช้ให้รักษาศีล; แต่ถ้ารักษาศีลเพื่อศีล ก็คือว่าธรรมะหรือโพธิได้เชื้อเชิญให้รักษาศีล.

ลองถามตัวเองดูว่า เรารักษาศีลเพราะอะไร ? ถ้าเพราะเห็นแก่ตัวกูแล้ว ก็เรียกว่ายังเป็นศีลที่ไม่น่าดู ก็เลสมันใช้ให้รักษา. **เราต้องรักษาศีลชนิดที่มีศรัทธา :**

มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นอย่างจริง แล้วมองเห็นความประเสริฐของศีล แล้วจึงรักษาศีล. อย่างนี้เรียกว่าเป็นการรักษาศีลที่น่ายุ; พระพุทธเจ้าเป็นผู้ใช้ให้รักษาคือสติปัญญา ความรู้สึกผดชอบชั่วดีของเรานั้นแหละเป็นพระพุทธเจ้า ใช้ให้เรารักษาศีล.

การปฏิบัติศีล

การปฏิบัติศีลนี้มีหลายแบบ คำอธิบายก็อย่างเดียวกับที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า มีศีลกี่ชนิด แล้วศีลชนิดไหนก็มีการปฏิบัติตามแบบของศีลชนิดนั้น. ดังนั้นถ้าศีลมีหลายชนิด การปฏิบัติศีลก็ต้องมีหลายแบบเป็นธรรมดา จะแบ่งให้เห็นได้คือ—

ศีลที่ ๑ คือศีลปฏิบัติอย่างรับจ้าง เขาเรียกว่า **ศีลทาส** ศีลทาส คือ **ศีลที่เป็นทาสของกิเลสตัณหา**. นี่คือศีลรับจ้าง รับจ้างกิเลสตัณหารักษาศีล. นี่ระวังให้ดีเขาว่า **มือถือสาปปากถือศีล** มันก็คือศีลประเภทนี้ คือศีลรับจ้างกิเลส กิเลสใช้ให้รักษา เป็นศีลทาส คือ **ผู้รักษาคือทาสของกิเลส**; ฉะนั้นการปฏิบัติศีลแบบนี้จึงมีการหน้าไหว้หลังหลอก ไปตามแบบของศีลประเภทนี้ คือศีลทาส.

ศีลที่ ๒ คือ **ศีลที่ปฏิบัติอย่างเป็นนาย** ไม่เป็นทาส, แต่เป็นนาย ไม่รับจ้างกิเลส ไม่รับจ้างอะไร กล่าวคือ รู้จักว่า ศีลคืออะไร ความไม่มีศีลคืออะไร แล้วรู้สึกละอายในเมื่อไม่มีศีล รู้สึกเกลียดเมื่อไม่มีศีล; เพราะฉะนั้นจึงไม่รับจ้างใครรักษาศีล แต่รักษาศีลด้วยความรู้สึกผดชอบชั่วดี โดย **อาศัยวิริยเจตนา** คือ **ความตั้งใจที่จะจนกว่า** สิ่งเลวทราม สกปรกลามก. นี่เป็นเหตุให้เขารักษาศีล เขาไม่ได้หวังผลตอบแทนเป็นกามารมณ์.

ศีลที่รักษาอย่างนี้ปฏิบัติอย่างนี้ ไม่รับจ้างกิเลส: มีหิริโอตตัปปะ หรือมีความเป็นผู้น่าเกรงขามให้รักษาศีล; แล้วก็ต้องเป็นศีลที่ต้องใช้ วิริยเจตนา เป็นเครื่องมือ. เพราะฉะนั้นมันก็ต้องลำบากบ้าง เพราะเอาเจตนาเป็นตัวศีล, เอาเจตนาที่จะต้องระมัดระวังรักษา ด้วยความเหนื่อยยากลำบากอดทน เอาจริงเอจัง.

อย่างนี้เรียกว่า **เอาความตั้งใจจริง หรือ เอากำลังใจเป็นเครื่องรักษาศีล** ; มันก็ต้องลำบากบ้าง เหงื่อแตกบ้าง. การปฏิบัติประเภทนี้ คือผู้ที่ไม่รู้อะไรมาก นอกจากจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ด้วยเจตนาอันแก่กล้า ; อย่างนี้มันก็ดี ไม่ใช่ไม่ดี แต่มันลำบากอยู่.

ศีลที่ ๓ นี้ เลื่อนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง หมายถึง **ศีลที่เอาความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก** เป็นศีลของคนฉลาด **เอาปัญญาเป็นหลัก** คือว่าจะเอาความตั้งใจที่บริสุทธิ์นี้เป็นหลัก. ต้องเปรียบเทียบกันให้ดี มิฉะนั้นอาจจะไม่เข้าใจก็ได้ : อย่างที่ ๒ นั้น เอาเจตนาที่จะงดเว้นอย่างเคร่งครัดนี้เป็นหลัก มันก็ลำบากหรือเหนื่อยมาก ; พอมาถึงอันนี้ **เอาความบริสุทธิ์เป็นหลัก** ; แม้เจตนาที่เจตนาเพียงว่า จะรักษาความบริสุทธิ์คือ **รักษาความบริสุทธิ์แห่งใจไว้ ; แล้วไม่มีทางที่จะทำอะไรผิดศีลได้.**

ขอให้เข้าใจหลักอันนี้เสียก่อนว่า **ถ้าเรามีจิตบริสุทธิ์ ตั้งใจไว้บริสุทธิ์มันไม่มีทางจะไปล่วงศีลอะไรได้** แม้เราไม่ระวัง ; ถ้าเราใช้ความบริสุทธิ์ใจเป็นต้นทุนเป็นหลักเป็นเนื้อเป็นตัวอยู่แล้ว มันไม่มีทางที่จะไปล่วงศีลอะไรได้ ฉะนั้นจึงไม่ต้องระวังให้เหนื่อย. ถ้าใครฉลาดถึงขนาดนี้ ก็เป็นศีลของนักปราชญ์ เป็นศีลของคนฉลาด **เอาปัญญาเป็นพื้นฐาน ไม่เห็นคเห็น้อยในการรักษาศีลเลย**, แล้วรักษาศีลได้ดีกว่า, และจะไม่ผิดศีลข้อไหนได้ ; ถ้าเรามีความบริสุทธิ์ใจอยู่เสมอ มีปัญญาอยู่เสมอ ; แล้วศีลนั้นก็ไม่ใช่เป็นศีลทาสของกิเลส เพราะมีปัญญาควบคุม. ถ้าจะว่ามีเจตนา ก็มีเจตนาเพียงจะเลี้ยงความบริสุทธิ์ไว้เท่านั้น.

สำหรับศีลพวกโน้น ต้องตั้งเจตนาเพื่อจะเว้น จะละ จะระวัง จะต่อต้าน จะต่อสู้ อะไรอย่างนี้ เรื่องมันหนัก หรืองานมันมาก ; แต่ถ้าคนที่ทำอย่างอื่นไม่ได้ก็ต้องทำอย่างนี้คิดเหมือนกัน แต่แล้วก็ไม่พ้นที่จะมีขาดๆ ตกๆ มีพลั้งมีเผลอมิอะไรอยู่เรื่อย มีรูรั่วอยู่เรื่อย ; ถ้าว่าเรารักษาด้วยความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก ไม่นึกถึงอะไรอันหมด อย่างนั้นมันไม่เหนื่อย แล้วก็ไม่ค่อยจะมีรูรั่ว.

ศีลที่ ๔ อยากจะกล่าวถึงศีล **อันสุกหัย** จะเรียกว่า **ศีลสุญญตา**; เอาความว่างเป็นหลัก เอาความว่างเป็นพื้นฐาน เอาความไม่มีตัวกู้นี้มาเป็นพื้นฐานของศีล, พยายามจะทำความไม่ยึดมั่นสิ่งใด โดยความเป็นตัวกู – ของกูอยู่เป็นพื้นฐาน. นี่เรียกว่ามีสุญญตาเป็นพื้นฐานอย่างนี้ก็ง่าย ยิ่งเบาสบายในการที่จะรักษา. แต่คนเขาก็จะค้านว่า โอ้ย! กระโดดทีเดียวไปสุญญตา ไปเรื่องปัญญา มันจะไปได้อย่างไร.

มีปัญหาที่เถียงกันมาก ว่าศีลมาก่อนปัญญา หรือปัญญามาก่อนศีล? แล้วสุญญตามาก่อนศีล หรือว่าศีลมาก่อนสุญญตา? เราไม่อาจจะพูดได้ว่าอะไรมาก่อนอะไรโดยเด็ดขาด มันแล้วแต่ความสามารถ; **ถ้าเราสามารถเอาปัญญามาก่อนศีลได้ เราก็ฉลาด** และเรื่องของเราก็จะสะดวกสบาย. พระพุทธเจ้าท่านก็ถืออย่างนั้น ว่าปัญญามาก่อนศีล ถ้าท่านไม่ถืออย่างนั้นท่านก็จะไม่ทรงบัญญัติ **มรรคมีองค์ ๘ ประการ** ในลักษณะที่**เอาปัญญามาก่อนศีล** คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปป **ซึ่งเป็นปัญญา**, แล้วมาถึงสัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว **ซึ่งเป็นศีล**; แล้วจึงไปถึงสัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ **ซึ่งเป็นสมาธิ**.

ทำไมไม่ฉลาด ก็เอาปัญญามาก่อนอย่างนี้ แล้วจึงมีศีล จึงพูดถึงศีล? นี่หมายความว่า เราทำได้โดยมีสัมมาทิฐิในเรื่องสุญญตานี้ให้เพียงพอ; แล้วศีลทุกชนิดไม่ว่าศีลอะไร มันก็จะเป็นบริวารลากพามาเอง. แต่เดี๋ยวนี้เรา**อยากจะเรียกว่าศีลสุญญตา** ไม่เรียกว่าศีลปัญญา. ศีลปัญญาได้มาแล้วว่า มีปัญญาใช้ความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก เคลื่อนไหวอะไรออกไปทางกาย ทางวาจา ไม่ผิดศีลเลย; แต่ยังมีตัวตน **ที่ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือว่ามีความบริสุทธิ์ นั้นยังมีตัวตน**. สำหรับศีลอันที่ ๔ นี้ เราจะเอาสุญญตาเป็นพื้นฐาน เรียกว่า **ศีลสุญญตา** **เพิกตัวตนออกไปเสียด้วยปัญญา** เลย**เป็นศีลโลกุตระอย่างยิ่ง** เป็นศีลที่อยู่เหนือเจตนาทางหมดทางสิ้น.

สรุปว่า : พวกหนึ่งเขาบัญญัติว่า **เจตนาเป็นตัวศีล** เดียวนี้ไม่มีเจตนาแล้วจะเป็นศีลได้อย่างไร? นั่นเขาพูดไปตามภาษาเด็ก ๆ ศีลอย่างลูกเด็ก ๆ อย่มีอ

ศีลมีเจตนาเป็นตัวศีลนั้นถูกแล้ว แล้วมันเป็นศีลขั้นต้นของลูกเด็ก ๆ. แต่เดี๋ยวนี้เราพูดกันหมดทุกอย่าง ศีลที่มีเจตนาเป็นตัวศีล ก็ได้พูดมาแล้วข้างต้น; ศีลรับจ้างนั้นเอากิเลสเป็นหลัก **ศีลสำรวม** ระวางด้วยวิรตนี้ **เอาเจตนาเป็นหลัก**; ส่วนศีลที่ **เอาความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก** นี้ เอาบัญญัติที่รู้จักทำจิตให้บริสุทธิ์อยู่เสมอเป็นหลัก. แต่เดี๋ยวนี้เรา **เอาความว่างเป็นหลัก** มันง่ายที่สุด; **แต่ภัยที่สุดตรงที่จะเอาความว่างนี้มาจากไหน**; แต่ถ้าทำให้ความว่างเกิดขึ้นมาได้แล้ว ศีลเป็นอัตโนมัติมาเอง.

บุคคลเป็นพระอรหันต์โดยไม่เคยรับศีล โดยไม่เคยรู้เรื่องศีลก็มี; แต่ว่ามีศีล. เช่นว่าพระสาวกบางองค์ ได้ฟังเรื่องอนัตตา แล้วเป็นพระอรหันต์ไปเลย, ไม่ได้รับศีล ไม่ได้อะไรศีลเลย แต่กลับมีศีล; เพราะว่า **ในความเป็นอนัตตานี้มันไม่ทำอะไรให้ศีลได้** แล้วก็ **มีศีลสมบูรณ์โดยอัตโนมัติ** เต็มเปี่ยมร้อยเปอร์เซ็นต์อยู่ตลอดเวลา โดยอัตโนมัติไม่ต้องเจตนา. ศีลอย่างนี้เรียกว่าเหนือเจตนา เป็นศีลถึงที่สุด จึงจัดไว้เป็นพวกโลกุตตรศีล.

ศีลปฏิบัติอย่างรับจ้าง เป็นศีลทาสก็มี, ศีลปฏิบัติด้วยความแค้นแค้นมีเจตนา มีวิรต สังวรระวาง เต็มก็มี, ศีลเอาบัญญัติเป็นเครื่องมือรักษาความบริสุทธิ์แห่งจิตก็มี, แล้วศีลอันสุดท้ายนี้ เอาสัญญาตาออกหน้ามารับหน้าอยู่เป็นประจำ. นี่แหละถ้าจะดูการปฏิบัติกันในรูปนี้ มันก็มีอยู่ ๔ แบบ ใน ๓ แบบหลังนั้นใช้ได้ดี. ส่วน **แบบแรกนั้นไม่ไหว** คือศีลที่กิเลสใช้ให้ไปรักษา รับจ้างกิเลสรักษา. ส่วน ๓ แบบหลัง **เอาคุณธรรมที่ไม่เกี่ยวกับกิเลสมาเป็นหลักรักษา**, สูงขึ้นมาเรื่อยๆ จากเจตนามาเป็นปัญญา จากปัญญามาเป็นความว่าง.

ใครจะว่าอาตมาว่าเอาเองทั้งนั้น หรือพูดโกหกด้วยซ้ำไป ก็ตามใจเถอะ. ที่มองเห็นจริงๆ มันมีอยู่อย่างนี้ แล้วไม่มีใครเคยได้ยินด้วยซ้ำไปว่า **ศีลสูญญตา, ศีลขนิคน** **ไม่มีใครเคยได้ยิน** แต่ **ตัวจริงมีอยู่** ตัวจริงมีอยู่ในธรรมชาติอันลึกซึ้ง เมื่อไม่พยายามมอง เมื่อไม่มีใครมอง มันก็ไม่เห็น.

ที่นี้ถ้าบางคนมอง เขาก็ไม่ถือว่าเป็นคีล เขาถือว่าเป็นปัญญาไปเสีย. คนชนิดนั้นเป็นคนชอบเห็น้อยมาก เป็นคนชอบให้เรื่องมาก ให้มีหลายเรื่อง หลายอย่าง, ปฏิบัติไป ทุกเรื่อง ทุกอย่าง; ชอบเห็น้อยมาก; ส่วนเราไม่ชอบเห็น้อยมาก ไม่ชอบยุ่งยากมาก ชอบรวบรัด. เมื่อเข้าถึงอนัตตาได้แล้ว คีล สมาริ ปัญญา กับบริบูรณ์ไปหมด แบบพระอรหันต์ที่ฟังแต่เรื่องอนัตตาแล้ว ก็เป็นพระอรหันต์แล้วท่านก็มีคีล สมาริ ปัญญา ครบโดยอัตโนมัติ นี่เรียกว่าเรื่องมันไม่มาก.

หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติ

หลักในการปฏิบัติมันขึ้นอยู่กับคีลแต่ละอย่าง ๆ ที่ต่างกัน. ถ้าว่า เราจะถือคีลโดยแยกเป็นว่า : คีลประธานกับคีลประกอบ ก็ต้องจัดให้คีลประธานกับคีลประกอบนั้นกลมเกลียวกันไปได้เรื่อย. คีลที่เป็นหลักนั้นต้องมี; คีลที่ประกอบนั้นมีเท่าที่จำเป็น; บางทีเราไม่ต้องการจะอยู่ในสังคม หรือว่าไม่เกี่ยวข้องกันสังคม เราก็ไม่ต้องรักษาศีลหยาบหยาบเกี่ยวกับกิริยามารยาทในทางสังคม นี่คือตัวอย่างของสิ่งที่เรียกว่า เราจะต้องรู้จักจัดหา หรือว่ารักษาเท่าที่มันจำเป็นในส่วนคีลประกอบ แต่ในส่วนคีลที่เป็นหลักเป็นประธานแล้วต้องทำเต็มที่.

ที่นี้ถ้าว่ามีคีลอยู่ ๒ อย่าง คือคีลที่เป็นไปเพื่อวิภว และคีลที่เป็นไปเพื่อวิภว แต่เรายังชอบสวย ชอบดี ชอบเด่น อะไรอยู่ ก็ต้องทำให้มันกลมกลืนกัน : คือรักษาศีลอย่างที่เป็นไปเพื่อวิภวนั้น มันก็ต้องได้ผลอย่างที่เป็นโลก ๆ เป็นผลพลอยได้ด้วย. ฉะนั้น อย่ากลัวว่า จะไม่มีใครนับหน้าถือตา หรืออะไรทำนองนั้น, อย่าไปกลัวเข้า; ถ้าไปกลัวเข้าแล้วจะทำให้คีลเศร้าหมอง. **ขอให้รักษาศีลเพื่อคีล ไม่ใช่รักษาศีลเพื่อสังคม หรือเพื่อประโยชน์ทางสังคม;** เพราะฉะนั้นจึงศึกษาใหม่ว่า เรื่องคีลชนิดไหน มีหลักอย่างไร ก็ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักอย่างนั้น.

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติคีล มีหัวข้อที่จะต้องนึกถึงอยู่อย่างนี้ว่า : **รักษาศีลจนตายก็ไม่เคยมีคีล แล้วก็ไม่มีรักษาศีลเลย แต่มีศีลสมบูรณ์.** มันเป็น

คำพูดที่ตรงกันข้ามอยู่ : รักษาศีลจนตายก็ไม่เคยมีศีลเลย แล้วก็ไม่รักษาศีลเลย แต่กลับมีศีลสมบูรณ์. ที่ว่า **รักษาศีลจนตายไม่มีศีล** นั้น ก็หมายความว่า มีศีลแต่พิธีต้องเท่านั้นแหละ **รักษาศีลพอให้เป็นพิธีต้องเหมือนกับเครื่องจักร ; อย่างนี้รักษาเท่าไรก็ไม่ศีลที่แท้จริงได้** เพราะเป็นศีลหนัก ศีลเบา ศีลหยาบ อยู่ตลอดเวลา. นี่คือการรักษาศีลด้วยอำนาจกิเลสใช้ให้ไปรักษา เป็นศีลทาส เป็นทาสของกิเลสตัณหา เป็นศีลที่กิเลสลုပ်คลำ.

คำที่ **ต้องจำไว้** อีกอย่างหนึ่งเขาเรียกว่า **กิเลสตัณหาลုပ်คลำ ; ศีลที่กิเลสตัณหาใช้ให้ไปรักษา** นั้นแหละ คือศีลที่กิเลสตัณหาลုပ်คลำ : รักษาศีลเพื่อประโยชน์ทางกามารมณ์ ประโยชน์อะไรของกิเลสตัณหา ; อย่างนี้เขาเรียกว่าศีลที่มีกิเลสลုပ်คลำ ไม่เรียกว่ามีศีลชนิดที่ถูกต้อง ; ฉะนั้นจะรักษาไปเท่าไร ฆมันก็ไม่ไม่มีศีลที่ดี ที่ถูกต้อง.

ข้อที่ว่า **ไม่รักษาศีลเลย แต่มีศีลที่สมบูรณ์** นี้ก็คือศีลที่อาศัยปัญญา หรือว่า **ปัญญาเป็นพื้นฐาน** ; ไม่ได้รักษาศีล ไม่ได้มีท่าทางกิริยารักษาศีล สมาทานศีลอะไรเหมือนกับเขาทั้งหลาย แต่กลับมีศีลสมบูรณ์ ; คือว่ารักษาปัญญาหรือความว่างของตัวกู้อยู่เป็นประจำ เรียกว่าศีลอนัตตาก็ได้ เอาอนัตตาเป็นปัญญาประจำอยู่. ศีลอย่างนี้เบา ไม่ต้องแบกต้องหาม ไม่หนัก ไม่เป็นทาส เป็นศีลนาย, มีปัญญาอยู่แล้ว ไม่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ ; อาศัยอำนาจของปัญญานั้นแหละดึงเอามาซึ่งศีลอะไร ๆ อื่น ๆ ที่ควรจะมีมา.

มีพุทธภาษิตอยู่ข้อหนึ่งที่ว่า : **ปณฺญา หิ เสฏฺฐา กุสลา วทนฺติ - ผู้ฉลาดทั้งหลายกล่าวปัญญาวา เป็นของประเสริฐสุด ; นกขตฺตราชาริว ตารกานํ - เหมือนพระจันทร์ที่เด่นหรือประเสริฐกว่าดาวทั้งหลาย.** หมายความว่า ในคุณธรรมทั้งหลายทั้งปวง ปัญญาประเสริฐที่สุด ; จึงมีคำว่า **สํลํ สิริ จาปี สตณฺจ ธมฺโม - จะเป็นศีลก็ดี เป็นสรีรก็ดี เป็นสัปปริสธรรมก็ดี อยู่ในอำนาจของปัญญาทั้งนั้น ;** หมาย

ความว่า ถ้ามีปัญญาแล้ว ปัญญานั้นจะดึงเอามาหมดทั้งศีล ทั้งศีริ ทั้งสัปปริสธรรม อะไรต่าง ๆ. คำกล่าวข้อนี้เข้าใจว่า มีก่อนพุทธกาลก็ได้ แต่พระพุทธเจ้าก็ตรัสข้อความนี้ด้วยเหมือนกัน.

แปลว่านอกพุทธศาสนาก็ตาม ในพุทธศาสนาก็ตาม ยอมรับรองข้อที่ว่า **“ปัญญาประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย”** เพราะว่าสามารถจะดึงเอามาซึ่งธรรมทั้งหลายที่ต้องการนั้น : อย่างจะมีศีลก็เอามาใช้ได้, อย่างจะมีสมาธิก็เอามาให้ได้, อย่างจะมีปัญญาก็เอามาให้ได้. เพราะเป็นตัวปัญญาอยู่แล้ว. อย่างจะมี มรรค ผล นิพพานก็เอามาให้ได้. เพราะฉะนั้น จึงถือว่า **ปัญญานับประเสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย**; เราก็คเลย **เอาปัญญานี้มาเป็นเครื่องมอรัจฉา** เป็นเครื่องดึงเอามาซึ่งศีล รวบรวมเอามาซึ่งศีล ก็มีศีลได้โดยปัญญานี้ โดยที่ไม่ต้องรักษาศีลก็มีศีลได้ เพราะอำนาจของปัญญานี้ จะเรียกว่าศีลปัญญาก็ได้.

ถ้าว่า **ศีลใดเป็นไปเพื่อความต้องการของกิเลส** หรือว่าอยู่ในโลก หรือเวียนว่ายไปในวัฏฏะ; **อย่างนี้ไม่ใช่ปัญญา**. ถ้ามีปัญญานี้ไม่ต้องการอย่างนั้น : ถ้าต้องการอย่างนั้นก็ไม่ใช่อะไรที่บริสุทธิ์ เป็นศีลของกิเลสอยู่เรื่อยไป; เขาเรียกว่าโลกียศีล : ศีลเพื่อให้ได้สวรรค์ ศีลเพื่อให้ได้ชื่อเสียง ศีลเพื่อให้ได้ความเคารพนับถือ, อย่างนี้เป็นโลกียศีลหมด; เพราะเวียนอยู่ในโลก วนเวียนอยู่ในโลก แล้วมีเจตนาอันนั้นแหละเป็นหลัก.

โลกียศีลนั้นต้องพึ่งเจตนาเป็นหลัก; ส่วน **โลกุตรศีล** ก็พึ่ง **ปัญญาเป็นหลัก** พึ่งเจตนาเสียเลยก็ได้ เอาปัญญาหรือเอาความว่างมาเป็นหลัก จึงเรียกว่า **ศีลอันอยู่นอกเจตนา**. **ศีลธรรม** อยู่นอกเจตนา **อยู่ใต้อำนาจของเจตนาเรียกว่า โลกียศีล**. ส่วน **ศีลอันสุดเป็นไปตามอำนาจของปัญญา** ไม่พึ่งเจตนาถึงเจตนา; เพราะว่าเป็นเจตนา. ถ้ามีสัญญาตามความว่างจากความยึดมั่นถือมั่นแล้วก็เป็นศีลสมบุรณ์อยู่ในตัว มีทุกข้อของทุกศีลเลย.

ความรู้ประกอบ ในการปฏิบัติศีล

เอาละทีนี้เราจะพูดต่อไปอีกนิดหนึ่งถึงข้อที่ว่า **ในการที่ปฏิบัติศีลนั้น จะต้องหาความรู้ประกอบรอบตัวบ้าง** จึงควรที่จะรู้ว่า **ในการที่จะปฏิบัติศีลนี้ เราจะต้องรู้ว่า อะไรเป็นสมมุติฐานของศีล?** เป็นรากฐานของศีล เป็นอุปกรณ์ของศีล เป็นปัจจัยของศีล เป็นอาหารของศีล เป็นเครื่องประดับของศีล? อะไรเหล่านั้นหลาย ๆ อย่าง เพื่อช่วยให้เข้าใจเข้า ก็อยากจะแนะว่า :

ข้อที่ ๑ หิริ โอตตปเปมาเป็นคู่แรก จะช่วยให้รักษาศีลได้ง่าย, ให้สบายให้ไม่หนักนัก; ต้องพยายามอบรมหิริและโอตตปเปให้มีอยู่เพื่อจะช่วยให้การรักษาศีลเป็นของง่าย. ความละเอียดรอบคอบความกลัวบาปนี้ พวกรักรักกันไว้ให้มาก ๆ เกอะจะไม่เปิดโอกาสให้ไปทำผิดศีลข้อไหนได้, และเมื่อ **รักษาศีลหิริ โอตตปเปไว้** ก็เป็น **อันว่ารักษาศีลทั้งหมดไว้**. **จึงมีความละเอียดรอบคอบกลัวบาปเกิด** เดียวนี้รู้ว่าเป็นบาป ก็ยังกล้าทำอยู่; นี่คือนี่ไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปเป.

ข้อที่ ๒ ต้องมีสติสัมปชัญญะ, สติสัมปชัญญะนี้ต้องใช้ในทุกกรณี ในที่ทั้งปวง ในที่ทุกแห่งทุกเวลา. ในเรื่องศีลก็เหมือนกัน ต้องมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์อย่าเผลอ. **สติคือไม่เผลอ; สัมปชัญญะ คือรู้ตัวอยู่เสมอ**. ถ้ามีสติสัมปชัญญะแล้ว ศีลก็อยู่ได้สะดวกตาย.

ข้อที่ ๓ ก็คือ ขันติกับโสรัจจะ คือ ความอดทนแล้วความเสงี่ยม เรื่องความอดทน นี้ขอให้ถือว่า **ในทุกกรณีจะต้องใช้**; เพราะพอเราจะไปทำอะไรให้ติดทานนั้นก็อดทนแล้ว พอจะรักษาศีลก็ต้องมีความอดทน; เพราะฉะนั้นหัดอดทนเสียให้เป็นนิสัย. ในการทนนี้อย่าให้น้ำบูดหน้าเบียว มันไม่น่าดู; ต้องทนด้วยภาวะที่ปกติของศีลด้วยเหมือนกัน คือหน้าตาใจคอมือไม้อะไร สรรวมให้ปกติอยู่อย่าให้มันบูดเบียวหรือสั่นระรัวไป ซึ่งน่าเกลียดน่าชัง. **ผู้ทนได้ก็หมายความว่า**

ทนอยู่ในภาวะที่ปกติตามเดิม ไม่เสียความหมายของคำว่าศีล คือภาวะปกติ. เหล่านี้ เป็นรากฐานของศีล เป็นปัจจัย เป็นอุปกรณ์ของศีล. จะมองดูกันในแง่ไหนก็ได้, ความละเอียดบาปนี้เป็นรากฐานของศีล เป็นอุปกรณ์ของศีล เป็นเครื่องประดับของศีล.

ธรรมะที่เป็นอำนาจหรือกำลังหรือเครื่องมือ

สิ่งที่เป็นอำนาจ หรือกำลัง เครื่องมือ นั้นอยู่ ๓ ข้อด้วยกัน เรียกว่า **ทมะ** —บังคับตัวเอง **สังวร** —สังวรระวัง **ปหานะ** —การละ. ให้มีทมะ — บังคับตัวเอง **สังวร** — สังวรระวัง แล้ว **ปหานะ** — ก็ละสิ่งที่ต้องละ **นี่คือกำลังหรือเครื่องมือที่จะทำให้ศีลอยู่ได้** ทนต่อกิเลส ให้ชนะกิเลสได้ ก็ต้องอาศัยสิ่งเหล่านี้.

สำหรับ **สิ่งที่มาเป็นกำลังหล่อเลี้ยงศีลเหมือนกับอาหาร** นี้ก็ต้องระบุไปยัง **สังกะ** อย่างหนึ่ง **จาคะ** อย่างหนึ่ง แล้วก็ **ความเคารพตัวเอง** ความนับถือตัวเอง.

— ถ้าเราไม่มี **สังกะ** ไม่มีทางที่จะเอาศีลไว้ได้ เพราะว่ามันรับผิดชอบเพียงชั่วขณะ. พอพูดกันเสร็จแล้ว ก็เลิกคำนึงสัญญา ไม่มีสังกะก็ไม่มีศีลได้.

— **จาคะ** นี่ สิ่งใดที่เป็นข้าศึกของศีลก็สละอยู่เรื่อย : อย่าไปพูดกับคนนั้น อย่าไปสถานที่นั้น อย่าไปชอบอันนั้นเข้า; ยอมสละมันเสีย นี่เรียกว่าจาคะ. ถ้ามีจาคะอย่างนี้ ศีลก็ได้รับการหล่อเลี้ยงที่ดี.

— **ความนับถือตัวเอง** นี้ก็คล้าย ๆ กับหิริและโอตตปปะ แต่แยกออกมาว่า เราบูชาเคารพความเป็นมนุษย์ของเรา ว่ามันเป็นการได้ที่ดี. ความเป็นมนุษย์ของเรา ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย มันมีมาสำหรับให้ได้รับประโยชน์ที่สุด ถึงจุดที่มนุษย์ควรจะได้. เราเคารพอุดมคติอันนี้อยู่เสมอ นับถือตัวเองว่า ไม่ใช่คนเลว ไม่ใช่คนต่ำ ไม่ใช่คนไร้ความสามารถ ไม่ใช่คนสิ้นหวัง; เราต้องการจะให้ได้ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ. นี่แหละอาหารเบื้องต้นของศีลเป็นอย่างนี้. สำหรับศีลที่เป็นโลกียะที่จะต้องค่อย ๆ ไล่เต่าไปด้วยเจตนา ต้องมีสิ่งเหล่านี้หล่อเลี้ยง.

ที่นี้พอสูงขึ้นไป ๆ ไม่เท่าไรก็ไปถึงระดับที่พื้นความจำเป็นเหล่านี้ ย่อมมีสติได้โดยอัตโนมัติ ด้วยอำนาจของปัญญา ของสัญญาตา. แต่ถ้าเราพูดถึง **รากฐานหรือปัจจัย หรืออาหารในเบื้องต้นของศีลแล้ว** ขอให้นึกถึงสิ่งเหล่านี้ว่า ความละเอียดเบาบาง ความกลัวเบาบาง ความมีสติสัมปชัญญะ ความมีความอดกลั้นอดทน ความมีศีลจะ ความสงบเสงี่ยม ความบังคับตัวเอง ความสำรวมระวัง ให้ละสิ่งที่ต้องละอยู่เสมอ มีความซื่อสัตย์ มีความนับถือตนเอง ว่าเราต้องทำให้ได้.

อานิสงส์ ของ ศีล

ข้อสุดท้ายที่ต้องพูดก็ไม่มีอะไรนอกจาก **อานิสงส์ของศีล** จะบอกอานิสงส์กันเสียสักหน่อย. หัวข้อสำหรับพูดว่าหลักปฏิบัติเรื่องศีล แล้วทำไมมาบอกอานิสงส์? ก็เพราะว่า **อานิสงส์นั้นคือกำลังใจ** กำลังใจให้เกิดการปฏิบัติ ถ้าไม่มองเห็นอานิสงส์แล้วมันท้อแท้ ฉะนั้นการรู้อานิสงส์ของศีลไว้ มันช่วยให้เกิดกำลังใจ ในการปฏิบัติ.

สำหรับ **อานิสงส์** อย่างเดียวกันอีก **ขึ้นอยู่กับข้อที่ว่าศีลชนิดไหน, ศีลประเภทไหน;** ในเมื่อมีศีลหลายชนิด อานิสงส์ของศีลก็ต้องมีหลายชนิด. ศีลประเภทอาทิพรหมจรรย์ คือตัว **ศีลประธาน** นี้ ก็ **ทำให้น้ำมันมั่นคงปลอดภัย** ศีลอภิสมจาริกาสึกขา **ศีลประกอบ** นั้น ก็ **ทำให้ดูงาม**, เหมือนกับเรามีเสาปักเป็นหลักปักมั่นคงแล้ว มันก็พอแล้วสำหรับความประสงค์ในการรักษาศีล: แล้วทำไมจะต้องไปทาสีให้สวย? ก็เพราะว่ามันน่าดูกว่า จึงทาสีให้สวย บ้านเรือนก็เหมือนกัน ทำด้วยอิฐด้วยหินด้วยคอนกรีต มันก็พอแล้ว. ทำไมต้องไปทาสีให้สวย? ก็เพราะว่าเพื่อให้มันประกอบขึ้นมาอีกหน่อยหนึ่งในเรื่องความสวยงาม. ฉะนั้น **เรารักษาศีลประธานเพื่อให้อยู่ได้แท้จริง, รักษาศีลประกอบเพื่อให้ดูสวย.** หรือถ้าจะมองกันว่าทาสีบ้านเพื่อกันปลวก อย่างนี้มันก็อยู่ในการช่วยเหลือศีลประธานด้วยเหมือนกัน; ฉะนั้น ในบางกรณี ศีลประกอบนี้ช่วยสนับสนุนศีลประธาน นี่คืออานิสงส์ของศีล.

ทีนี้ เราจะดูกันต่อไปถึงศีล ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ **ศีลที่เป็นไปเพื่ออุปธิ** และ **ศีลที่ไม่เป็นไปเพื่ออุปธิ**. ศีลประเภทที่เป็นไปเพื่ออุปธิ ยังต้องแบก ยังต้องเหนื่อย ต้องหนักอะไรอยู่มาก อย่างนี้คือศีลโลกีย. ศีลอะไรเหล่านี้ อานิสงส์ของมันก็เห็นชัดๆ อยู่แล้ว เห็นได้จากวัตถุประสงค์ หรือว่าความจำเป็นที่เราจะต้องมีศีลนั้น. ศีลประเภทนี้ก็ทำบุคคลเอกชนแต่ละคน ให้สวय ให้หอม ให้ดี ให้เด่น ให้รวย ให้กว้างขวาง ในโลกนี้และในโลกอื่น ศีลมีกลิ่นหอมพุ่งทวนลมไป.

มีคำพูดที่พูดกันอยู่เสมอว่า : **ดอกไม้มักกลิ่นหอม แต่ไม่ทวนลมได้; ส่วนศีลทวนลมได้.** นี่เขาอุปมาเป็นกลิ่นหอม. หรือสวयก็เหมือนกัน : สวยอย่างที่ว่าระดับเพชรพลอยอย่างนี้ มันก็อย่างเด็กอมมือ; ถ้า **สวยแท้จริงก็สวยอย่างความมีศีล มีความดี มีความเด่น; อยู่สบายในโลกนี้และโลกอื่น** นอกจากโลกนี้. นี่หมายความว่า เชื่อว่ามันมีโลกอื่น หรือถ้าไม่มีโลกอื่น เราก็รับประกันได้เหมือนกันว่า เราอยู่ได้สบาย. ศีลทำให้บุคคลเป็นอย่างนี้; และทำให้สังคมนี้, จะเป็นสังคมเล็กสังคมใหญ่ก็ตามเถอะ มีสภาพน่าเลื่อมใส อยู่กันได้ด้วยความสงบสุขสามัคคี. อานิสงส์ของ **การไม่เบียดเบียนกันนั้นแหละคือ อานิสงส์ของศีล มองดูกันด้วยสายตาแห่งความรัก เข้ากันได้สนิทเหมือนน้ำกับนม.** นี่เป็นสำนวนบาลีพรรณนาอานิสงส์ของการที่สังคมมีศีล. เดียวนี้เรามองตากันด้วยความระแวง ความกลัว ความเกลียด เพราะไม่มีศีลกันทั้งสองฝ่าย หรือมีศีลฝ่ายเดียว ก็ยังมองตากันด้วยลักษณะนี้ : ระแวง เกลียด กลัว อิจจาริขยาใครก็ไม่รู้; แล้วก็เข้ากันไม่ค่อยจะได้ ขัดขวางกันเพราะความมีศีลไม่เหมือนกัน หรือไม่มีศีลเลย.

“นอนไม่ต้องปิดประตู” นี่ก็เป็นคำโบราณมาก; มีในบาลี **“นอนไม่ต้องปิดประตู ให้ลูกน้อยเห็นร่าอยู่บ้นอก”** อะไรในทำนองนี้มีมากเหลือเกิน ที่ **เป็นอานิสงส์ของการไม่เบียดเบียน; คนไม่ต้องกลัว ไม่ต้องระแวงใคร นอนไม่ต้องปิดประตูบ้าน หรือบ้านไม่ต้องทำประตู.** นี่ศีลประเภทโลกียที่ประกอบด้วยอุปธิ มันก็ให้มากได้เพียงเท่านี้ คือให้อยู่กันเป็นผาสูกทั้งโดยส่วนเอกชนและสังคม

ศิลปะประเภทรูปธิดา คือไม่ประกอบด้วยอุปธิ ศิลปินนี้ส่งไปทางสมาธิ ปัญญา มรรค ผล นิพพาน; ดังนั้น คนบางคนเขาปฏิบัติศิลปะรักษาศิลปะประเภทรูปธิดา ไม่ต้องการสวรรค์วิมาน ไม่ต้องการดิเด่นในสังคม ต้องการให้หมดกิเลสเร็วๆ ฉะนั้น มีศิลปะเมื่อไร ก็เป็นการบังคับกิเลสจากภายนอกเข้าไปทันที กิเลสถูกบังคับจากภายนอกแล้วเข้าไปภายใน ก็ถูกสมาธิถูกปัญญาตัดฟันเอาอีก มันก็เลยตายหมด. **ศิลปะนี้ลุ่มหรือ ต่อนักศิลปะ** เข้าไปให้จุ่มม ให้สมาธิกดหัวเอาไว้ ให้ปัญญาเบียดคอให้ขาด; กิเลสมันก็ตาย. รักษาศิลปะในรูปนี้ โดยความมุ่งหมายอย่างนี้ เป็นรูปธิดา; มีอานิสงส์เพื่อมรรคผลนิพพาน. อานิสงส์โดยหลักใหญ่ใจความ มันก็มีอยู่อย่างนี้; โดยรายละเอียดก็ไปแจงดุก็แล้วกัน.

เดี๋ยวนี้ **โลกไม่มีสันติภาพ เพราะว่าโลกไม่มีศีล**, โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีล จึงไม่มีสันติภาพ. โลกปัจจุบันนี้ขาดศีล ไม่มีศีล ทำลายศีลทุกข้อเลย. นี้พูดโดยส่วนใหญ่ ว่าโลกปัจจุบันนี้ แต่ก็ไม่ใช่ทุกคน ยกเว้นส่วนน้อย; ที่นี้ส่วนใหญ่ นั้นเป็นโลกที่ไม่มีศีล แล้วเดือดร้อนอยู่ทุกหัวระแหง อย่างที่เห็นๆ กันอยู่; ไม่ต้องเชื่อคนอื่น เห็นได้ด้วยตนเองว่า โลกกำลังไม่มีสันติภาพยิ่งขึ้น ๆ จะร้อนระอุยิ่งขึ้น, จะเอียงไปทางมีคดียุติมากขึ้น.

โลกไม่มีศีลประธาน ที่เป็นหลักใหญ่ **โลกไม่มีศีลข้อปาณาติปาตา เวรมณี** จึงฆ่ากันอย่างเลือดเย็นก็มี ฆ่ากันอย่างเลือดร้อนก็มี. สงครามนั้นมันฆ่ากันอย่างเลือดร้อนก็มี, แล้วที่ฆ่าอย่างเลือดเย็นก็คือแกลังกันให้ฉิบหาย ให้เสื่อมเสียทางเศรษฐกิจ แล้วตายไปที่หลังก็มี อย่างนี้ฆ่าอย่างเลือดเย็น, ไม่มีการไว้วางใจใคร คิดจะฆ่ากันทั้งอย่างเลือดร้อนและเลือดเย็น. และเดี๋ยวนี้ใครฆ่าคนได้มาก เป็นคนมีเกียรติระดับเหรียญสูงสุดไป; ใครฆ่าคนได้มากที่สุดจะได้รับเหรียญตราเกียรติยศชั้นสูงสุดติดหน้าอกเลย; อย่างนี้แล้วทำไมมันจึงจะไม่วุ่นวายเล่า; ในเมื่อเขานิยามว่า ยิ่งฆ่าคนได้มากก็ยิ่งเก่งยิ่งมีเกียรติ.

โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลข้อที่ ๒ คือ อทินนาทานา เวรมณี เห็นแก่ตัวจัด, เห็นแก่ตัวจัดก็รักชาติข้อนี้ไว้ไม่ได้. เดียวนี้มันปล้นกันซึ่งหน้า; อย่างว่าแต่ขโมยลับหลังเลย ปล้นกันซึ่งหน้าคือสงคราม ยกกองทัพปล้นกันซึ่งหน้า; นี่ก็เพราะไม่มีศีลข้อนี้. ลับหลังก็ปล้น ซึ่งหน้าก็ปล้น; แล้วก็เตรียมปล้นกันขนาดหนักต่อไปอีก, ใช้นโยบายทางการเมืองลวงเอาประโยชน์ของผู้คนมาเป็นของตัวเองก็มี.

สิ่งที่เรียกว่าการเมือง ๆ นี้ จะมีอะไรบ้างก็ไม่ทราบ แต่ที่น่าสนใจที่สุดและน่ากลัวที่สุด ก็คือว่า การเมืองนี้มีรากฐานอยู่บนลัทธิที่กระดิกได้ของนักการเมือง มุ่งแต่แสวงหรือสว่นประโยชน์ของตน. **การเมืองนี้ไม่มีรากฐานอยู่บนธรรมะ** หรือบนอะไรเลย; การเมืองปัจจุบันนี้มีรากฐานอยู่บนลัทธิเล็กๆ ของนักการเมือง, ลัทธิที่กระดิกได้ของนักการเมือง ที่มีหน้าที่เพียงรักษาประโยชน์ของตัวเอง หรือต่อสู้เพื่อประโยชน์ของตัวเอง. ถ้าโลกบูชาการเมืองแบบนี้ ก็ย่อมมีศีล อทินนาทานา เวรมณี ไว้ไม่ได้; จึงปล้นกันซึ่งหน้า, ปล้นกันลับหลัง, ปล้นกันขนาดใหญ่, ปล้นเอาประเทศกันเลยทีเดียวเป็นต้น.

โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลข้อที่ ๓ คือ กาเมสุ มิจฉาราวา เวรมณี เพราะเขากำลังจะตั้งศาสนาใหม่ จะยกเลิกศีลข้อนี้กันแล้ว; ยิ่งการคุมกำเนิดทางฟิสิกส์แพร่หลายเท่าไร การรักษาศีลข้อนี้ ก็จะมีไม่ได้ยิ่งขึ้นทุกที; แล้วโดยจิตใจเขาก็ กำลังเอียงไปในทางองที่ว่ายยกเลิกศีลข้อนี้กันเถอะ มันจะไม่ยุ่งยากลำบาก. ทางเมืองนอกเมืองนาเขาเป็นกันมากแล้ว ทางเมืองไทยจะตามกันเขาในเรื่องนี้อีกเหมือนกัน; ไม่เท่าไรโลกนี้จะปราศจากศีลข้อที่ ๓.

ศีลข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี เดียวนี้ไม่มีใครถือศีลข้อนี้ ในบรรดาการรอบโลกนี้เต็มไปด้วยมุสาวาท; มุสาวาททางปากพูดนี้ทุกวันนี้ มุสาวาททางวิทยุกระจายเสียง, วิทยุผ่านดาวเทียมรอบโลก; นี่ก็เป็นเรื่องมุสาวาททั้งนั้น เพราะเขาโฆษณากันแต่เรื่องการเมือง เรื่องเอาเปรียบ หรือหลอกกันให้หลงเพื่อจะเอาเปรียบ

การทำสงครามเย็น ใช้วิทยุสื่อสาร เพื่อจะเอาเปรียบ เพื่อจะหลอกลวงผู้อื่นให้อยู่ในอำนาจของตน เพื่อจะโฆษณาชวนเชื่อให้ตนเป็นฝ่ายได้ประโยชน์. นี่เป็นมุสาวาททั้งนั้น. เพราะฉะนั้น บรรยายาศที่หุ้มห่อโลกอยู่นี้ จึงเต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งมุสาวาทอย่างน่ากลัวที่สุด.

โลกไม่มีศีลข้อที่ ๕ : สุราเมรัยขบขันปมาทัญฐานา เวรมณี เดียวนี้โลกชอบความมึนเมา **ความมึนเมาทางวัตถุ** เช่นเหล้า ของมึนเมาอะไรนั้นก็ชอบแม้กระทั่งเฮโรอีน ก็ยังชอบมากขึ้น. นี่ความมึนเมาทางวัตถุ. สำหรับ **สุราทางเนื้อหนัง** ก็คือการบูชาหลงใหลในทางกามารมณ์. เรื่องไนท์คลับ เรื่องบาร์ เรื่องอะไรต่างๆ ทางกามารมณ์. นี่ก็เป็นสุราชนิดหนึ่งเหมือนกัน คือทำให้สูญเสียสมปฤติ. นี่คือ **สุราทางเนื้อหนัง** สุราที่เป็นเนื้อเป็นหนัง. แล้วก็มี **สุราทางวิญญาณ** คือลัทธิต่างๆ จะเป็นลัทธิการเมือง หรือลัทธิไหนก็ตามเถอะ. นี่เป็นสุราทางวิญญาณที่ทำให้คนมึนเมาหลงไปตามลัทธินั้น แล้วก็สูญเสียสติสมปฤติเหมือนกัน.

ขอให้ถือว่าสุรา มี ๓ ชนิด : **สุราวัตถุ** ที่รินใส่แก้วกรอกเข้าปาก. นี่เป็นสุราวัตถุ; แล้ว **สุราเนื้อหนัง** นั้น ไปหากามารมณ์ทางเนื้อหนังตามที่เขาให้; แล้ว **สุราทางวิญญาณ** ก็คือลัทธิที่ทำให้คนหลงใหลลัทธิ จนทำให้ฆ่าฟันกันได้เหมือนกับเนื้อกับปลา. **นี่คือสุราลัทธิ** เอาลัทธิมาอมกั้นให้มึนเมา. ทั้งหมดนี้ **ทำให้สูญเสียสติสมปฤติมหาศาลเหลือที่จะกล่าวได้** ที่มีอยู่ในความเจริญแผนใหม่ ในโลกปัจจุบันนี้; ฉะนั้น **โลกปัจจุบันนี้ไม่มีศีลข้อ ๕ บ่น**; แต่เขาอาจจะมีศีลประกอบ. เมื่อศีลประธานเหล่านี้ไม่มีแล้ว ไปมีศีลประกอบตบตาคนอาจจะมีได้; เราจะไม่พูดถึง.

นี่แหละการเมืองของโลกมันมีอยู่อย่างนี้ แล้วโลกเป็นโลกการเมืองยิ่งขึ้นทุกวัน. เพราะว่าโลกตกอยู่ใต้อำนาจของการเมืองมากขึ้นทุกวัน. นักการเมืองกำลังครองโลก. โลกก็เลยเป็นอย่างนี้. โลกจึงไม่มีสันติภาพ. เพราะฉะนั้น ขออ้อนวอนว่า : ทุกคนจงมองดูข้อนี้ แล้ว **เปลี่ยนให้มันกลับหลังให้มาศีล** แล้ว **โลกมันจะมีสันติภาพ** ตัวเองก็มีสันติภาพ. **นี่คืออันสัจของศีล** ไม่ต้องพูดอะไรกันให้มากไปกว่านี้แล้ว.

สรุปความกันว่า ศีลคือปกติภาวะตามธรรมชาติ ธรรมชาติกำหนดให้ และเราก็ยอมรับเอามาตั้งเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อจะกำจัดเสียซึ่งความโกลาหลวุ่นวาย ไม่ปกติ เพราะว่าเรา **หนีไม่ได้คือความทุกข์** นั้น แล้ว **ก็ปฏิบัติศีลด้วยกำลังใจ** ระมัดระวังสังวร; แล้ว **ก็ปฏิบัติศีลด้วยกำลังปัญญา** รักษาความบริสุทธิ์อย่างเดียว; แล้ว **ก็รักษาศีลด้วยกำลังของสัญญา** ตั้งไว้แต่จิตที่ปราศจากตัวกู – ของกู เท่านั้น แล้วศีลก็มีสมบูรณ์. **หล่อเลี้ยงศีลไว้** ด้วยหิริโอตตปปะ ขันติโสรัจจะ อะไรอย่างที้ออกชื่อมาแล้ว **แล้วก็จะได้รับอันสงส์อย่างนี้** : **ถ้าอยากอยู่ในโลก ก็ช่วยหนีไปคามแบบที่อยู่ในโลก; ที่อยากจะออกจากโลก ก็จะได้รู้เห็นโลกทุกอย่างทุกทาง.**

ถ้ามีศีลแล้วอยู่ในโลกก็อยู่อย่างสันติ อยู่อย่างสงบ, ถ้าพ้นไปจากโลกเห็นโลกได้ก็เห็นอ เห็นที่ก็จะกล่าวว่าเป็นอะไร : เห็นอบุญ เห็นบาป เห็นดี เห็นชั่ว เห็นสุข เห็นทุกข์ เห็นไปทั้งหมด นี่คือการหลุดพ้น ความรอดออกไปได้ จากสิ่งผูกพันทั้งหลายอย่างเลวและอย่างดี. หรือถ้าเรายังชอบสิ่งผูกพันอย่างดีอยู่ ก็รักษาศีลให้ดี ๆ ให้ได้อยู่กับสิ่งผูกพันอย่างดี, อย่าให้ตกไปฝ่ายชั่ว เป็นอบาย เป็นนรก. อยู่กันอย่างดี ๆ พอทนได้ แต่ก็แบกของหนัก นั้นมันช่วยไม่ได้, เมื่อต้องการจะมีอะไร มันก็ต้องแบก เมื่อแบกมันก็ต้องหนัก แม้แบกของดี ๆ อย่างเพชรอย่างพลอยก็หนัก, จนกว่าจะเบื่อ; เบื่อแล้วก็รักษาศีลประเภทที่เป็นวิวิธคามินีออกไปจากความวนเวียนอยู่ในโลก นั่นคือการบรรลุมรรค ผล นิพพาน.

ศีลทำให้อยู่เป็นสุขในโลกนี้ และโลกอื่น แล้วทำให้มันพ้นเหนือสุขเหนือทุกข์ เหนือโลก โดยประการทั้งปวง; แล้วตลอดเวลาอันมีความงามทางวิญญาน มีความหอมทางวิญญาน ไม่น่าเกลียด ไม่น่าขัง ไม่น่าเบื่อ ไม่น่าระอา.

ขอให้ท่านทั้งหลายมีความเข้าใจในเรื่องศีล และหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับศีลวัตรในลักษณะที่กล่าวมานี้จงทุก ๆ คนเถิด.

ขอยุติคำบรรยายไว้เพียงเท่านี้.